G. G. NEAMŢU

O CLASIFICARE CATEGORIAL-RELAŢIONALĂ A ATRIBUTULUI ÎN LIMBA ROMÂNĂ. CU ADNOTĂRI[1]

0. Acordând termenului de *determinant* accepţia de actualizator al unei *valenţe pasive* a termenului regent în cadrul sintagmelor subordonative binare[2], putem defini relaţional *atributul* ca fiind un determinant *apersonal nedislocat verbal* al unui (termen regent) *substantival* [3].

Definiţia aici formulată dă socoteală de *notele specifice* ale atributului în sistemul determinanţilor substantiv(al)ului, respectiv:

a. Prin calificativul „determinant *apersonal*”, atributul se deosebeşte de *predicat*, la rându-i, strict formal-relaţional, tot un determinant al substantivalului, dar unul *personal*, adică subordonat prin categoria persoanei asociată cu a numărului (aşa-numitul acord al predicatului (în număr şi persoană) cu subiectul)[4].

Relatemul[5] subordonator (= persoana/desinenţa de persoană) este organizatorul şi generatorul funcţiei predicative[6].

b. Sistemul determinanţilor apersonali ai substantivalului este unul *triadic*[7], de esenţă atributivă, atât ca expresie a subordonării, cât şi în conţinut gramatical.

Degajarea celor trei membri, funcţii distincte în gramatica limbii române, se realizează prin absenţa *vs* prezenţa verbului în structură:

---

[1] Studiul de faţă reia, cu adăugiri, textul cu acelaşi titlu, redactat în franceză şi publicat în StUBB, Philologia, LII, 2007, fasc. 1.

[2] Sintagmele subordonative sunt exclusiv *binare*. Vezi, în acest sens, Draşoveanu 1997, p. 35 şi urm.

[3] Categoria „substantivalului” cuprinde substantivul, substitutele sale (pronumele şi numeralul) şi orice cuvânt substantiv(iz)at.

[4] În sintagma subordonativă „subiect + predicat”, singurul mijloc de subordonare explicită îl constituie acordul *dinspre* predicat spre subiect, ceea ce face ca, strict formal, predicatul să fie subordonat subiectului, nu invers şi nici în determinarea reciprocă – vezi, pentru întreaga problemă, Draşoveanu 1997, p. 45 şi urm.; Neamţu 1986, p. 16 şi urm. Pentru teza „curentă” a raportului de *interdependenţă* dintre predicat şi subiect, vezi Guţu Romalo 1973, p. 38-41; GALR 2005, II, p. 313 şi urm.

[5] Prin *relateme* înţelegem aici orice segment de expresie utilizat ca mijloc de realizare a unei relaţii sintactice, fie el de tip conectiv (prepoziţii, conjuncţii, pronume relative etc.) sau de natură flectivală (desinenţe, articole, (unele) afixe proclitice, (unele) sufixe etc.).

[6] Fireşte că atributul se deosebeşte de predicat nu numai prin natura relatemului, dar aici interesează numai acesta.

[7] Vezi Draşoveanu 1978, p. 11 şi urm.

DACOROMANIA, serie nouă, XI–XII, 2006–2007, Cluj-Napoca, p. 111-144

b_1. Determinant nedislocat prin verb ⇨atribut (= atributul „propriu-zis”): *Fetița* ***tristă*** *avea fața palidă.*

b_2. Determinant dislocat prin verb de substantival:

b_{2a}. Dislocant = auxiliar predicativ («copulativ») ⇨ nume predicativ: *Fetița era* ***tristă****.*

b_{2b}. Dislocant = verb predicativ ⇨ (element) predicativ suplimentar[8]: *Fetița mă privea* ***tristă*** [9].

c. Determinanții substantivalului, indiferent de felul lor, se opun în bloc celor ai «nesubstantivalului» (verb, adjectiv, adverb, interjecție), fiind de tip *complement* sau *circumstanțial*.

Opoziția la nivelul regenților dintre atribut și complement (circumstanțial) are și o justificare logică: *substantivalul* exprimă *noțiuni* ca atare (cu sferă și conținut)[10], în timp ce «nesubstantivalul» exprimă *note* din conținutul noțional (procesuale, calitative) sau *note ale notelor* noțiunii (modale sau circumstațiale)[11].

Operând succesiv cele patru binarizări (1. după natura logico-morfologică a termenilor regenți; 2. după relatemul subordonator; 3. după prezența/absența verbului în structură; 4. după natura semantico-sintactică a verbului dislocant), obținem următoarea schemă a sistemului determinanților (= a funcțiilor sintactice) (vezi *infra,* Schema 1).

Elementele terminale ale schemei reprezintă ceea ce în mod uzual numim în gramatica clasică *funcții sintactice*, generate toate (exclusiv) prin *subordonare*.

> *OBSERVAȚIE.* Potrivit acestui mod de reprezentare, *subiectul*, nefiind niciodată subordonat, ci întotdeauna supraordonat (regent), nu este o funcție a cuiva, în speță a predicatului. Altfel spus, subiectul este „o parte de propoziție”, ocupă o „poziție sintactică”[12], dar nu este o funcție sintactică[13].

0.1. Atributul este clasificat în gramatica limbii române după mai multe criterii[14], dintre care cel mai important și mai uzual în toate tipurile de abordări este cel numit de regulă *formal*[15], în opoziție cu cel preponderent semantic[16], utilizat în clasificările complementului și mai cu seamă ale circumstanțialului.

---

[8] Sub numele de element predicativ suplimentar se cuprind aici atât predicativul suplimentar, cât și complementul predicativ al obiectului din GALR 2005, II (vezi p. 290-293 și 295-313).

[9] Rămânem în continuare la teza (mai veche) potrivit căreia atât numele predicativ, cât și elementul predicativ suplimentar, dispunând de câte un singur relatem, indiferent de natura acestuia, sunt funcții monosubordonate substantivalului, nu dublu subordonate substantivalului și verbului, acesta din urmă fiind doar un factor condiționant. Vezi, pentru argumentație, Drașoveanu 1997, p. 37 și urm.; Neamțu 1986, p. 81 și urm.

[10] Indiferent că le exprimă direct (substantivul) sau intermediat (substitutele).

[11] Vezi, pentru detalii privind această clasificare logică a cuvintelor, Neamțu 2001, p. 71-79. Vezi, tot aici, situația interjecției.

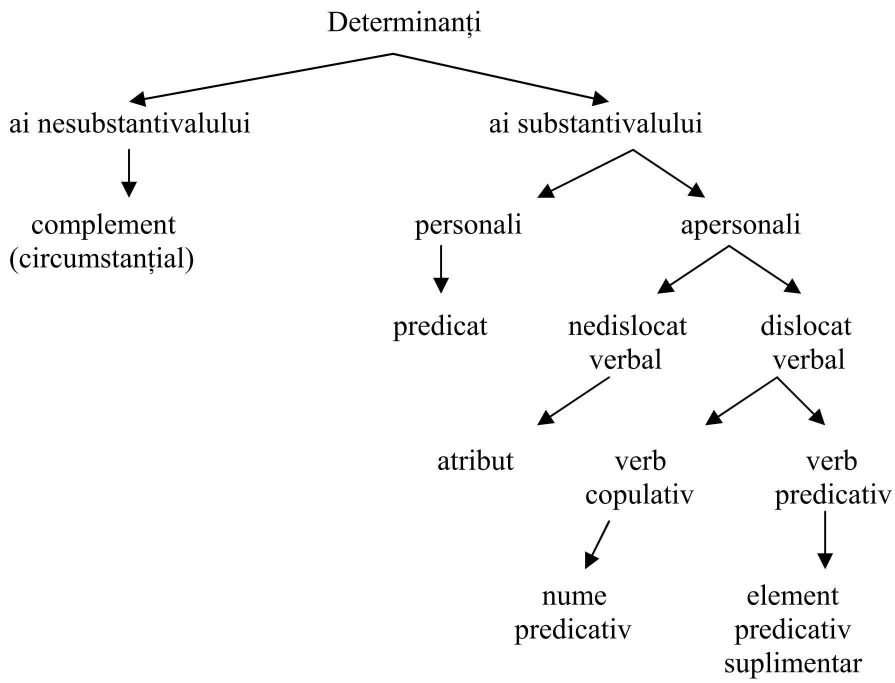
[12] Vezi, pentru conceptul de *poziție sintactică*, Guțu Romalo 1973, *passim*.

[13] Vezi, pentru această teză și argumentarea ei, Drașoveanu 1997, p. 86 și urm.

[14] Vezi, pentru clasificările rezultate și membrii acestora, GLR II 1963, p. 114 și GALR 2005, II, p. 593 și urm.

[15] Vezi, de ex., GALR 2005, II, p. 594, 2. Tipuri formale de atribut.

[16] Este vorba, se înțelege, de o semantică gramaticală. Vezi, pentru o descriere și clasificare semantică a atributului, Irimia 2000, p. 469-482.

Schema 1

Sub acest nume (= criteriul formal) se cuprinde la modul *explicit* clasa morfologică în care se încadrează atributul ca realizare. Potrivit acestui criteriu, gramaticile mai vechi şi mai noi, inclusiv GALR 2005, II, vorbesc de cinci tipuri de atribute: adjectivale, substantivale, pronominale, verbale şi adverbiale.

În realitate, criteriul „formal" nu se reduce în taxonomia atributului la cel (strict) morfologic, din moment ce în cadrul unor tipuri de atribute, în speță substantivale şi pronominale, se stabilesc diferite *subtipuri* în funcție de mijloacele de subordonare, chiar dacă acestea nu sunt prezentate explicit ca un (sub)criteriu, subtipuri de genul „atribut substantival genitival", „atribut pronominal în genitiv", „atribut substantival în nominativ", „atribut substantival (pronominal) prepozițional"[17] etc., cu denumiri formate din trei termeni, mai mult sau mai puțin proprii şi standardizate, cu dublete terminologice justificate sau nejustificate.

Se vede astfel că, de fapt, criteriul formal cuprinde două subcriterii care operează în *succesiune*:

[17] Vezi GALR 2005, II, p. 598-603.

a. unul *general*, de natură *morfologică* sau *categorială*, ce are în vedere clasele de cuvinte prin care se exprimă atributul, suportul lexico-gramatical al funcției atributive[18];

b. altul *detaliant*, de natură sintactică sau *relațională*, ce operează cu mijlocul de realizare a relației ce generează funcția atributivă (caz, prepoziție, acord etc.), mijloc numit aici *relatem*, dependent în mare măsură de clasa de cuvinte, şi aplicat ulterior categoriilor de atribute stabilite după primul subcriteriu.

Vom numi, de aceea, *clasificarea* rezultată din aplicarea celor două subcriterii ca fiind *categorial-relațională*.

Construirea acesteia până la ultimii ei *membri* şi *denumirile* lor, încadrate într-un *sistem terminologic* pe cât posibil *unitar, standardizat, coerent* şi *argumentat* (morfologic şi relațional), fără ambiguități evidente, oscilații denominative şi elemente redundante, constituie obiectul considerațiilor ce urmează[19].

1. La modul teoretic vorbind, cele două subcriterii, prin exactitatea lor aproape matematică[20], ar trebui să conducă la o clasificare exhaustivă pe măsură, cu un număr precis de membri ai clasificării şi denumiri de maximă proprietate.

Examinând terminalul clasificărilor în uz, inclusiv al celei din GALR 2005, II, se observă însă imediat destule lacune şi inconsecvențe în aplicarea criteriilor, având de-a face, în cele din urmă, doar cu clasificări parțiale.

Unele «neajunsuri» sunt relativ uşor de eliminat prin simple completări sau ajustări (uniformizări) terminologice, altele, în schimb, ridică serioase probleme, dificultăți generate de complexitatea obiectivă a faptelor de limbă, ilustrate prin interpretarea controversată, cu soluții adesea divergente. Acestea, după cum se va vedea în cele ce urmează, se regăsesc în parte şi în taxonomia atributului, subminând aplicabilitatea integrală a celor două subcriterii deopotrivă.

De aceea, perspectiva unei clasificări categorial-relaționale integrale nu poate fi conturată fără a realiza în prealabil «o trecere în revistă» a situațiilor-problemă, operând anumite ajustări de principiu, fie în linia tradiției (cod 1), fie pe lângă ea sau în afara ei (cod 2).

---

[18] Utilizăm aici calificativul *categorial* în accepție coşeriană, cu trimitere la înțelesul *categorial,* existent la toate clasele de cuvinte în afara instrumentelor gramaticale şi diferit de cel lexical. Înțelesul categorial este *înțelesul părților de vorbire*, acela de *substantivitate, adjectivitate* etc., aferent unor matrice ontologice de tip *obiect, însuşire, proces* etc. Înțelesul categorial reflectă şi este modul de structurare morfologică a conținutului lexical, de organizare a acestuia în anumite „categorii verbale”, clase morfologice în care „se toarnă” acest înțeles lexical. Prezintă aici mai mică importanță că unele clase au atât înțeles lexical, cât şi înțeles categorial (vezi Coşeriu 1978, *passim*; vezi, pentru o prezentare a acestei clasificări semantice în corespondență cu una morfologică, cu aplicații la română, Nica 1988, p. 44-62).

[19] Din motive lesne de înțeles, raportările noastre din fluxul principal vor avea preponderent în vedere GALR 2005, I, II, lucrare fundamentală, care „filtrează” şi reține sintetic ceea ce se consideră relevant (pertinent) din contribuțiile gramaticale de până acum în materie de clasificare şi terminologie a acestei funcții sintactice.

[20] Ştim care şi câte sunt părțile de vorbire susceptibile de funcție sintactică autonomă, precum şi mijloacele lor de relaționare.

2. Potrivit subcriteriului morfologic (categorial), ar trebui să avem atâtea clase (mari) de atribute câte părți de vorbire cu autonomie lexico-semantică şi/sau cu disponibilitate funcțională generală există.

Încălcarea parțială sau totală a principiului enunțat vizează două (trei) categorii de fenomenalizări morfologice ale atributului:

2.1. În marea majoritate a gramaticilor (şi manualelor), inclusiv în GALR 2005, II, lipseşte un atribut *numeral*[21], el fiind înglobat, pe baza aşa-ziselor „valori (întrebuințări) morfologice", în alte tipuri de atribute (substantivale, pronominale, adjectivale, adverbiale)[22].

Fără a intra în disputa veche şi, în parte, neîncheiată privind problematica numeralului, trebuie spus că, dincolo de aspectele teoretice, în cele din urmă, aproape toate gramaticile, indiferent de orientare, acceptă explicit sau deghizat numeralul ca o clasă distinctă de cuvinte, cu tot comportamentul eterogen din punct de vedere morfologic, semantic şi sintactic[23].

Dintre trăsăturile care individualizează numeralul ca parte de vorbire (clasă lexico-gramaticală), cel puțin două se cuvin evidențiate:

a. În plan lexico-semantic, numeralul este singura clasă de cuvinte care exprimă numeric (exact) cantitatea ca atare sau ipostaze care trimit nemijlocit la aceasta (ordinea numerică, asocierea numerică, distribuția numerică, multiplicarea numerică, iterația numerică): *doi, al doilea, câte doi, amândoi, îndoit, de două ori, a doua oară*[24].

Această trăsătură de clasă şi-o păstrează numeralul indiferent de „valoarea morfologică"[25]. Altfel spus, cuvântul *doi*, de exemplu, nu e mai puțin numeral în ipostaza adjectivală (***Doi** băieți se plimbă.*) față de cea pronominală (***Doi** dintre băieți se plimbă.*) şi substantivală (*Ne oprim la kilometrul **doi**.*) sau invers[26].

---

[21] Vezi, totuşi, pentru un *atribut numeral*, Constantinescu-Dobridor 1998, p. 172-173; Felecan 2002, p.104-106; Bejan 1995, p. 312; Gruiță 1987, *passim*.

[22] Se vede astfel cum statutul controversat din punct de vedere morfologic al unei clase de cuvinte, aici al numeralului, se repercutează şi asupra încadrării sintactice.

[23] Vezi, în afară de GALR 2005, I, p. 289-323, Găitănaru 1993, Gruiță 1987, Pană Dindelegan 2003, p. 75-86.

[24] E adevărat că şi alte clase de cuvinte pot exprima cantitatea (substantive, pronume, adjective), dar numai numeralul îi dă dimensiunile numerice (exacte).

[25] Vezi, în mod special, Constantinescu-Dobridor 1998, p. 172: „*Comportamentul adjectival* al unora [...], *comportamentul substantival* al altora [...] şi *comportamentul adverbial* al altora [...] *nu trebuie confundate cu valoarea morfologică de adjectiv, de substantiv sau de adverb*, nu trebuie să ne conducă la ideea că numeralele au trecut deja, prin schimbarea valorii gramaticale, într-o altă clasă lexico-gramaticală".

[26] Din valoarea numită „substantivală" (*vs* adjectivală), GALR 2005, I, desprinde (după Pană Dindelegan 2003, p. 77-79, cu argumente pertinente), cea de-a patra, valoarea *pronominală* (= de substitut, cu referință procurată anaforic, cataforic sau deictic). În acest fel, valoarea substantivală a numeralului apare cu o sferă substanțial diminuată. Aceasta ar cuprinde numai:

(1) numele numerelor din operațiile aritmetice (***doi** plus **cinci** fac **şapte***);

(2) denumirile numerice (pentru uități de măsură, diviziuni administrative sau militare, hotărâri, decrete, note şcolare etc.): *ora **14**, anul **2001**, foaia **80**, sectorul **3**, regimentul **33**, camera **132**, nr. **8**, maşina **313*** etc. (vezi GALR 2005, I, p. 301). La Gruiță 1987, acestea din urmă, (2), sunt numite „numerale de identificare".

b. În plan morfologic (flexionar), *numeralul*[27], spre deoebire de substantiv (pronume) şi adjectiv[28], *nu cunoaşte* la nivelul sistemului *opoziția gramaticală de număr* (singular/plural): numeralul exprimă numărul, unul exact, prin radicalul lui, dar „nu se schimbă” după număr[29]. (În mod similar, la nivel de clasă, substantivele cunosc categoria genului cu trei membri (masculin, feminin, neutru), dar nu se schimbă după gen[30]).

În consecință, dacă numeralul este altceva decât celelalte clase de cuvinte şi dacă atributul se clasifică morfologic (categorial), el trebuie acceptat ca atare şi când are funcție atributivă, denumind ca atare acest atribut, respectiv *atribut numeral* [31].

2.1.1. În ceea ce priveşte valorile (întrebuințările) morfologice ale numeralului, cu acestea se operează ulterior ca element taxonomic în interiorul atributului numeral, conducând la diviziunile aferente şi reflectate ca atare în numele atributelor numerale.

În afară de practica impusă prin tradiție de gramaticile româneşti, cu ajustările aduse de GALR 2005, aceste „întrebuințări morfologice” ale numeralelor nu pot fi nesocotite sau ocolite în taxonomia atributului, pentru că ele condiționează utilizarea anumitor tipuri de relateme subordonatoare, domeniul celui de-al doilea subcriteriu de clasificare a atributului.

Vom avea, prin urmare, patru subtipuri «mari» de atribute numerale: adjecti-vale, pronominale, substantivale, adverbiale (= *atribut numeral adjectival, atribut numeral pronominal, atribut numeral substantival, atribut numeral adverbial*).

Elementele terminale ale numelor celor patru tipuri de atribute se justifică şi se impun atât luate în sine şi ca *bază* pentru clasificarea relațională următoare, cât şi în opoziție unele cu altele. Astfel:

a. Terminologic, atributul numeral substantival şi cel numeral pronominal[32] se opun în bloc celui (numeral) adjectival şi permit subclasificări în continuare după model substantival (pronominal).

b. Denumirea de „atribut numeral adjectival” nu poate fi redusă la cea de „atribut adjectival”, cum se procedează îndeobşte[33], întrucât „dispare” specificul

[27] Ies din discuție, fireşte, substantivele provenite, prin conversiune, din numerale (*doiul, un trei* etc.).

[28] Existența unor substantive (pronume) şi adjective „invariabile”, oricum elemente periferice în cadrul claselor, nu modifică datele problemei.

[29] Excepțiile din sfera numeralului ordinal (*primul, prima/primii, primele* şi *întâiul, întâia/întâii, întâile*), explicabile etimologic, de altfel, rămân ceea ce sunt, adică „excepții” în raport cu restul.

[30] Vezi SMLRC 1967, inclusiv pentru problema substantivelor obținute prin derivare moțională.

[31] Vezi, în acest sens, Gruiță 1987 şi, parțial, Bejan 1995.

[32] Bejan 1995, p. 312, reduce funcția de „atribut numeral” la întrebuințarea substantivală (pronominală), ca şi cum numeralul ar fi... numeral numai cu această valoare. La fel se pune problema şi de către Felecan 2002, p. 104-106.

[33] Vezi, de ex., Bejan 1995, p. 307-308; Felecan 2002, p. 97-98 (unde se şi utilizează denumirea de *adjective numerale*).

părții de vorbire, acela de numeral, nemairespectându-se subcriteriul morfologic. (Numeralul are doar întrebuințare adjectivală (= cuvânt acordat), dar tot numeral rămâne, adică nu trece în clasa adjectivelor propriu-zise.)

Notă. În segmentul terminal al numelui în această fază a clasificării (= „adjectival") se cuprinde implicit, ca la toate atributele adjectivale, şi numele relatemului subordonator (acordul adjectival[34]).

c. În mod similar se pune problema şi la atributul numeral adverbial, exprimat în primul rând prin numeralele numite în acelaşi fel („numerale adverbiale"): *venirea lui* ***de două ori****, venirea lui* ***a doua oară***[35].

2.2. Din alte motive, mai mult sau mai puțin clare, gramaticile, cu unele excepții[36], nu vorbesc nici de un *atribut interjecțional.* Or, dacă acceptăm subcriteriul morfologic în clasificarea atributului, iar interjecția este o clasă de cuvinte distinctă de celelalte, cu tot caracterul ei aparte, trebuie să acceptăm şi un atribut interjecțional, e adevărat, cu pondere foarte redusă[37]. În GALR 2005, II, nu apare un astfel de atribut, cu toate că în aceeaşi lucrare, GALR 2005, I, la funcțiile sintactice ale interjecției apare şi atributul, cu numele aferent („atribut interjecțional"[38]).

În ciuda frecvenței reduse, atributul interjecțional rămâne un membru distinct în paradigma clasificării morfologice.

2.3. O nesocotire parțială a subcriteriului morfologic reprezintă şi atributul exprimat prin diverse *locuțiuni* (adjectivale şi adverbiale în primul rând, dar şi substantivale, verbale etc.).

Aici am reține următoarele:

(1) Deşi locuțiunile nu sunt părți de vorbire de sine stătătoare, altele decât cele îndeobşte acceptate, gramaticile recunosc, totuşi, că locuțiunile se deosebesc de părțile de vorbire corespondente (= aşa-numiții „termeni de identificare")[39]. (Faptul că la fiecare clasă de cuvinte[40] sunt tratate şi locuțiunile acesteia[41]

---

[34] Vezi, pentru această situație, *infra,* **4.3.2.**

[35] Dacă s-ar respecta întocmai specificul lor semantic, ar trebui numite numerale „de repetiție" (iterative).

[36] Vezi, de ex., Şerban 1970, p. 148; Constantinescu-Dobridor 1998, p. 176. (*Era un om* ***he-he****!;* ***Halal*** *exemplu*!); Felecan 2002, p. 107 (***Halal*** *răspuns*.; *Am mers pe un drum* ***vai ş-amar****!*). În al doilea exemplu, gruparea *vai ş-amar* este considerată „locuțiune interjecțională".

[37] În GALR 2005, I, p. 675, se face mențiunea: „Destul de rar, interjecția se poate afla şi în poziția de *atribut*, în contexte în care ea are rolul unui adjectiv cu sens apreciativ".

[38] Vezi GALR 2005, I, p. 675-683. Reținem de aici şi câteva exemple: *Avea o fată* ***pfii****!, Are o maşină* ***mamă-mamă****!, o veste* ***bum-bum****, o căruță* ***zdronca-zdronca****, o rochie* ***fâl-fâl****,* ***halal*** *justiție* etc.

[39] Despre *amintire* spunem că este substantiv, iar despre *aducere-aminte*, locuțiune substantivală; despre *bogat*, adjectiv, iar despre *cu stare*, locuțiune adjectivală etc.

[40] Mai puțin *articolul.*

[41] Vezi GALR 2005, I, la sfârşitul fiecărei clase de cuvinte. Mențiunea expresă că atributul se exprimă şi prin locuțiunile părților de vorbire, fără a vorbi de un atribut locuțional, apare la Constantinescu-Dobridor 1998, p. 166.

dovedeşte plasarea lor şi între unităţile şi conceptele morfologiei, ca obiect de studiu al acesteia sau şi al acesteia[42]).

(2) În ciuda unei „echivalenţe” (mai mult sau mai puţin aproximative) lexicale şi gramaticale «de ansamblu» cu părţile de vorbire corespondente (comp. *om* ***capabil*** *de...* cu *om* ***în stare*** *de...*), ele prezintă şi deosebiri importante faţă de acestea, dincolo de dimensiunile expresivă şi extensivă (cantitativă). Ele vizează *organizarea structurală* (numărul membrilor componenţi, statutul lor morfologic manifest sau de origine, sintagmatica relaţională internă, una adesea mai puţin clară şi mai puţin firească) şi, lucrul cel mai important aici, *mijloacele* lor de *subordonare* (= relatemele) faţă de un termen regent extern, mijloace care pot să fie sau să nu fie aceleaşi cu ale părţii de vorbire corespondente (comp. *om* ***vârstnic*** [= acord] cu *om* ***în vârstă*** [≠ acord]), strâns legate şi condiţionate de structura lor internă.

Aceste trăsături specifice reclamă o individualizare terminologică în numele atributului pe care îl exprimă prin calificativul „locuţional”[43], chiar dacă «se lungeşte» numele atributului (de ex.: atribut substantival locuţional, atribut adjectival locuţional ş.a.m.d.).

(3) Aşa cum vorbim de substantive şi locuţiunile acestora, de verbe şi locuţiunile acestora etc., indiferent de structura lor (număr de membri, statut morfologic, relaţii dintre ei), tot aşa atributele locuţionale, odată acceptate, se reclamă încadrate la *tipurile categoriale aparţinătoare ca locuţiuni* şi denumite în consecinţă, respectiv cu numele termenilor de identificare – locuţiune substantivală ⇨ atribut *substantival* locuţional, locuţiune verbală ⇨ atribut *verbal* locuţional, locuţiune adjectivală ⇨ atribut *adjectival* locuţional etc.

În acest fel, fiecare categorie de atribut are câte o subdiviziune reprezentată de realizarea locuţională.

Dacă am proceda invers, respectiv denumind şi încadrând atributul locuţional după statutul morfologic al termenilor componenţi[44], în afară de nesocotirea[45] conceptului de locuţiune, în numeroase situaţii n-am putea pur şi simplu să construim numele atributului. (E vorba de numeroase locuţiuni, de toate tipurile categoriale, cu doi sau mai mulţi componenţi[46] eterogeni morfologic: *vorbe* ***în doi peri****, oameni* ***tot unul şi unul****, voinici* ***care mai de care****, fete* ***de mai mare dragul****,* ***fel de fel de*** *lucruri, glume* ***de prost gust*** etc.).

Prin urmare, într-un exemplu ca *om* ***cu dare de mână...****, cu dare de mână* = atribut adjectival locuţional, nu „atribut substantival prepoziţional”, căci «dispare» locuţiunea, şi nici simplu „atribut adjectival”, căci *adjectiv ≠ locuţiune adjectivală.*

---

[42] Spre deosebire de cuvintele compuse, care interesează în primul rând lexicologia şi doar în subsidiar gramatica. De altfel, „locuţiunile” intră în clasa mai largă a „frazeologismelor” – vezi DSL 1997, s. v. *frazeologic,-ă*, obiect de studiu al mai multor discipline lingvistice.

[43] Calificativ, după cum se constată, deloc redundant morfologic. Pentru implicaţiile şi semnificaţiile relaţionale, vezi *infra,* **4.3.2.**, **4.5.2.**

[44] Pentru inconsecvenţele din GLR 1963, II, vezi Felecan 2002, p. 101, nota 62.

[45] Dezmembrarea locuţiunii, analiza ei ca şi cum n-ar fi locuţiune, ci o îmbinare liberă de cuvinte.

[46] În afară de prepoziţii şi conjuncţii.

2.4. De o încadrare categorială (morfologică) propriu-zisă sunt lipsite atributele exprimate prin „grupări”[47] formate dintr-un verb «copulativ» (la formă nepersonală, cel mai adesea infinitiv) + «nume predicativ» (exprimat prin substantiv, pronume, adjectiv etc.): *gândul **de a fi vinovat**, dorința **de a se face profesor**, portarul **ajuns director**, indivizi **părând a fi vulnerabili.***

Constatări imediate:

(1) În relația directă cu regentul se află verbul copulativ, care astfel stă în mod clar pe poziția unui atribut verbal (comp. cu *gândul **de a pleca**, oameni **suferind** de plictiseală*).

(2) Întrucât verbele copulative[48], potrivit celor mai multe gramatici, nu constituie singure o funcție sintactică, ci doar însoțite de un „nume predicativ”, înseamnă că funcția de atribut nu se limitează la «copulativ», adică nu este un atribut verbal propriu-zis[49], ci cuprinde și «numele predicativ».

Având două (trei) componente, cu statut morfologic diferit, încadrarea categorială (morfologică) a unui asemenea atribut se blochează[50].

(3) Propuneri denominative există, dar niciuna nu este propriu-zis morfologică, urmând alte criterii[51]. Dintre acestea reținem:

a. criteriul structural – *atribut analitic*, în paradigma: simplu – dezvoltat – *analitic* – complex – propozițional – multiplu[52].

b. criteriul morfosintactic (= parțial morfologic, parțial sintactic) – *atribut nominal* [53]. Ca specie aparte de atribut, cel puțin terminologic, „atribut nominal” ar fi cel mai apropiat de o poziție (= de un membru) din clasificarea morfologică.

Scurtă argumentare.

b_1. În denumirea uzuală „predicat nominal”, calificativul „nominal” trimite explicit la cel de-al doilea component al grupării, denumit, mai mult sau mai puțin propriu, «nume» (predicativ), iar primul component al grupării, «predicat», trimite la verbul copulativ, adică la indicatorul și generatorul propriu-zis al funcției predicative (prin calitatea de formă verbală personală).

---

[47] Care nu sunt nici locuțiuni și nici cuvinte compuse. Constantinescu-Dobridor 1998, p. 167-175, reținând dintre formele nepersonale infinitivul, le numește „construcții nominale infinitivale (precedate de prepoziția *de*)” (în exemple de tipul: *Dorința **de a fi sănătos** era puternică.; Gândul **de a deveni medic** nu l-a părăsit nici acum.*).

[48] Indiferent de numele pe care îl poartă. (Vezi, pentru terminologia «copulativelor», Neamțu 1986, p. 186-189.) În GALR 2005, II, p. 166, 225, 258, se adaugă și cel de „operator copulativ”.

[49] În ipoteza, de circulație mai restrânsă (cod_2), potrivit căreia orice formă verbală personală, excluzând auxiliarele (morfologice), constituie un predicat și deci nu există verbe «copulative», în asemenea grupări, atribut (= atribut verbal) este numai verbul. Vezi, pentru întreaga problematică, Neamțu 1986, *passim*.

[50] Formațiuni (binare) de tipul atribut verbal-substantival, atribut verbal-adjectival, atribut verbal-pronominal ș.a., prin termenul comun («verbal»), nu-și găsesc locul într-o clasificare morfologică. Fără o argumentație propriu-zisă, acest tip de atribut este încadrat de Constantinescu-Dobridor 1998, p. 175, la *atributul verbal* din categoria atributelor *simple* din punctul de vedere al structurii.

[51] De care nu ne ocupăm aici și, se înțelege, nici de clasificările rezultate.

[52] Vezi Irimia 2000, p. 471 și urm.

[53] Vezi Neamțu 1999, p. 482-484.

În cazul în care copulativul este la o formă nepersonală, el nu mai este indicator şi generator al funcției predicative, ci al alteia, în speță, aici, al celei atributive, asemenea oricărui verb.

b_2. Înlocuind în denumirea „predicat nominal" primul termen cu numele noii funcții, atribut, obținem *atribut nominal* [54].

Precizare. Aşa cum prin „predicat nominal" nu înțelegem că predicatul se exprimă numai prin „nume", nici prin „atribut nominal" nu vom înțelege că acesta se exprimă (numai) prin „nume", deopotrivă fiind vorba de o structură binară.

b_3. Depăşindu-şi sensul etimologic (nume = cuvântul care dă nume = substantiv), aici *nume* (> nominal) semnifică, la fel ca în *nume predicativ* (din predicatul nominal), tot ce nu este «verb copulativ» (substantiv, pronume, adjectiv, adverb, verb la formă nepersonală, numeral), dar pe care îl presupune cu necesitate.

În acest fel înțeles (= cu această lărgire de sferă), „nominal" (din „predicat nominal" şi „atribut nominal") nu mai este un concept strict morfologic, ci unul identificat mai degrabă sintactic. De aceea spunem că nu e vorba în identificarea şi denumirea acestui tip de atribut de un criteriu morfologic, ci de unul mixt, morfosintactic[55].

2.4.1. În cazul în care atributul nominal (în accepția mai sus dată) este lipsit de al doilea component („nume predicativ"), locul acestuia fiind luat de o subordonată predicativă, poate fi numit *atribut nominal incomplet*, după modelul de la predicat („predicat nominal incomplet"): *dorința* ***de a ajunge*** *ce şi-a dorit, intenția* ***de a părea*** *ce nu este.*

2.5. Coroborând toate cele de mai sus, obținem următoarele tipuri categoriale de atribute[56]:

(1) *substantival* (substantival locuțional);
(2) *pronominal* [57];
(3) *adjectival* (adjectival locuțional);
(4) *numeral* (numeral adjectival, numeral substantival, numeral pronominal, numeral adverbial[58]);

---

[54] Termenul apare şi la Dimitriu 2002, p. 1348, dar cu altă accepție.

[55] Dacă formele verbale nepersonale, în cele mai multe situații, sunt tratate funcțional în termenii *contragerilor*, mai exact ca nuclee predicative (= propredicate) ale propozițiilor contrase, «problematica» acestui tip de atribut, ca de altfel a atributului verbal în ansamblu, se schimbă radical, el fiind de fapt „propredicat nominal" al unei contrageri (gerunziale, infinitivale etc.) atributive şi plasat interpropozițional (frastic). Vezi, pentru întreaga problematică a contragerilor (nivel sintactic, definiții, delimitări, clasificări, funcții), Draşoveanu 1997, p. 244-276.

[56] Pentru exemple, vezi *infra,* **5.**

[57] Locuțiunile „pronominale" au pondere şi frecvență neglijabile şi sunt neunitar tratate în gramatică. Gruparea *nu ştiu cui* (din *Asta e părerea* ***nu ştiu cui***.), dată de Constantinescu-Dobridor 1998, p. 166, la locuțiuni pronominale cu funcție de atribut, permite şi o altă interpretare sintactică, respectiv ca subordonată atributivă cu un relativ în postpoziție, realizând o legătură sintactică inversă, de la stânga la dreapta. Vezi, pentru relații de acest tip, Draşoveanu 1969a, *passim*.

[58] Formații de tipul *de două ori, a doua oară* le considerăm numerale (adverbiale), nu locuțiuni numerale. De aceea nu ne apare şi un atribut numeral... locuțional.

(5) *verbal* (verbal locuțional);
(6) *adverbial* (adverbial locuțional);
(7) *interjecțional* [59].

Notă. Atributul nominal (nominal incomplet) este un tip aparte de atribut, identificat morfosintactic.

3. În privința celui de-al doilea subcriteriu, cel (pe care l-am numit) *relațional*, având la bază tipurile de relateme prin care atributele se subordonează termenilor regenți, la modul general reținem următoarele:

(1) O clasificare relațională propriu-zisă, reflectată «în mare» şi terminologic, se realizează doar la două tipuri categoriale de atribute – substantivale şi pronominale – şi, de aici, şi numele cu *trei termeni*: atribut substantival *genitival,* atribut substantival *în dativ,* atribut substantival *prepozițional* etc.

Chiar la aceste tipuri de atribute, clasificarea relațională este însă departe de a fi explicită, completă şi consecventă, rămânând situații neacoperite şi utilizându-se încadrări oscilante, denumiri aproximative, nesupuse rigorii exactității, neunitare şi nestandardizate, cu dublete nejustificate chiar în cadrul aceluiaşi tip relațional[60].

(2) Celelalte atribute (adjectivale, verbale etc.) nu mai beneficiază propriu-zis de o clasificare relațională şi, de aici, lipsa unor subspecii individualizate relațional şi a numelor cu trei termeni.

La aceste atribute nu avem, de fapt, clasificări formale, ci doar *descrieri*, fenomenalizări pe subdiviziuni ale părților de vorbire prin care se exprimă[61] sau ale unor categorii gramaticale (de exemplu, la verb, după categoria modului: infinitiv, gerunziu, supin).

Motivația, se poate presupune, constă fie (a) în faptul că relatemul este *unul singur*, mereu acelaşi, posibilitatea de selecție fiind zero, fie (b) în acela că relatemul *nu este* (considerat) *relevant* pentru conținutul gramatical al funcției atributive.

Fără a nega în totalitate baza motivației, consecvența şi integritatea subcriteriului relațional ne obligă să ducem până la capăt clasificarea, adică s-o extindem

---

[59] Locuțiunile „interjecționale" au pondere şi frecvență neglijabile. (De altfel, distincția *interjecție compusă/locuțiune interjecțională* este problematică.)

[60] În GALR 2005, II, atributul substantival, de exemplu, are următoarele subdiviziuni: (1) atribut substantival *genitival*; (2) atribut substantival *prepozițional*; (3) atribut substantival *în nominativ*; (4) atribut substantival *în dativ*; (5) atribut substantival *în acuzativ neprepozițional*; (6) atribut substantival *nemarcat cazual* (vezi p. 599-601; subl. noastre – G.G.N.). La atributul pronominal apar: (1) atribut pronominal *în genitiv*; (2) atribut pronominal *în dativ*; (3) atribut pronominal *prepozițional* (vezi p. 602-603). Tot aici, p. 603, apare o formulare mai puțin obişnuită: „atribut pronominal în acuzativ cu prepoziție" (Este un atribut realizat *cazual* sau *prepozițional*?) Deşi argumentează convingător existența unui atribut numeral ca specie distinctă de celelalte atribute, Constantinescu-Dobridor 1998, p. 172-173, nu operează în cadrul acestuia o clasificare relațională. Apare în schimb, într-o variantă aproximativă, la Felecan 2002, p. 104-106.

[61] De exemplu, la atributul adjectival: adjectiv calificativ, adjectiv pronominal, adjectiv participial etc.

şi la aceste atribute, chiar dacă pe alocuri vom obține formații terminologice mai lungi şi asimetrice.

4. În vederea clasificării relaționale ce urmează se cuvin formulate *explicit* câteva dintre *premisele* ce-i stau la bază şi în acelaşi timp îi justifică rostul, atât ca extindere la tipurile de atribute neclasificate (dar clasificabile) relațional, cât şi ca detalieri, ajustări, reformulări (cu intenții de uniformizare) şi completări la atributele care, în linii mari, sunt deja clasificate relațional.

4.1. Orice atribut, indiferent de realizarea lui morfologică, are un mijloc de subordonare, un *relatem*, unul implicat direct şi total în realizarea funcției, relatem al cărui nume trebuie reprezentat explicit în numele atributului (ca ultim termen), exceptând situația în care acesta este conținut univoc în numele părții de vorbire (de exemplu, acordul – realizat flectival – la adjectiv).

4.2. Realizarea unui atribut printr-un relatem sau altul, de exemplu, prin caz sau prepoziție, are consecințe într-un fel sau altul asupra conținutului gramatical şi, prin urmare, clasificarea nu are ca opozanți variante opționale, diferite doar la nivelul expresiei (comp. *campaniile **lui Napoleon*** cu *campaniile **împotriva lui Napoleon***: posesie (în sens larg)/adversitate)[62].

4.3. În inventarul relatemelor tipice în subordonare[63], inclusiv pentru atribut, reținem[64]:

4.3.1. Cazul$_1$ = cazul propriu-zis, neînsoțit şi neimpus de prepoziție, prin care se epuizează flexiunea cazuală (substantivală, pronominală, numerală)[65]. Expresia categoriei o constituie flectivele cazuale (= desinențe pozitive/negative, articole[66]), în care includem şi afixele cazuale proclitice[67]. Deopotrivă, enclitice şi proclitice, ele individualizează grupa atributelor realizate cazual.

În numele atributelor astfel construite va apărea, ca element terminal, numele cazului$_1$ printr-un derivat obligatoriu şi exclusiv în *-al*: atribut (*substantival*) *nominatival*, atribut (...) *genitival*, atribut (...) *acuzatival*, atribut (...) *vocatival*[68]. Se înțelege astfel că o realizare cazuală identică la atributele substantivale şi pronominale

---

[62] Cele două atribute, unul realizat cazual (= genitiv$_1$), celălalt prepozițional, aparțin la două tipuri relaționale diferite, asociate cu semnificații gramaticale diferite.

[63] La nivel intrapropozițional.

[64] Ordinea în care sunt date este aleatorie.

[65] Cazul$_1$ este cazul cu funcționalitate maximă, relațional prin excelență. Vezi, pentru ierarhizarea cazurilor (caz$_1$, caz$_2$, caz$_3$), Draşoveanu 1997, p. 94-101.

[66] Fapt îndeobşte cunoscut, în română, articolul (hotărât/nehotărât), în afară de valorile determinative, este şi principalul morfem cazual.

[67] Acestea ilustrează flexiunea cazuală analitică (vezi *infra,* **4.3.1.1.**).

[68] Formulările cu prepoziția *în*, uneori ca dublete ale celor în *-al* (atribut substantival în genitiv, atribut pronominal în dativ etc.) nu-şi găsesc rostul, întrucât nu dau socoteală de rangul relațional-funcțional al cazului. Din aceleaşi motive, lungirea numelui cu segmentul „fără prepoziție" sau „neprepozițional" (atribut substantival genitival *neprepozițional*, atribut pronominal în dativ fără prepoziție etc.) este redundantă şi nejustificată.

reclamă aceeaşi denumire (atribut substantival genitival şi atribut pronominal genitival, nu atribut pronominal în genitiv etc.)[69].

4.3.1.1. Asimilabile acestui tip de atribut sunt şi cele realizate prin forme cazuale (substantivale, pronominale, numerale) realizate cu afixul proclitic *a*, ilustrând ceea ce se numeşte „flexiune nominală analitică" (genitiv analitic, dativ analitic): *mama* ***a*** *trei copii, părerile* ***a*** *o mulțime de participanți*; *mamă* ***a*** *trei copii, domn* ***a*** *toată suflarea românească*[70].

Interpretarea acestui *a* ca afix cazual proclitic[71], nu prepoziție propriu-zisă, în ciuda statutului etimologic, se susține suficient şi numai prin analogie cu afixele proclitice mobile din flexiunea verbală analitică. Se impune de aceea fixarea la denumirile de „genitiv (dativ posesiv) analitic", evitând formularea curentă, dar mai puțin proprie şi exactă, de „construcții echivalente cu genitivul (dativul)".

Denumind atributele realizate cu *a* proclitic *genitivale (dativale),* respectăm întocmai atât subcriteriul morfologic, cât şi pe cel relațional[72].

OBSERVAȚIE. Ca la orice caz analitic şi indiferent de conținutul gramatical realizat (genitiv, dativ, acuzativ), componenta (lexematică) de *bază* (substantiv, pronume, numeral) are formă invariabilă, mereu aceeaşi, formă căreia, prin tradiție şi în lipsa unei alte denumiri, îi spunem „acuzativ"[73], deşi, luată în sine, nu are aici conținutul gramatical al unui caz anume, deci nici pe cel al acuzativului.

Preferăm această denumire (= acuzativ) în locul uneia de tipul „formă de bază", teoretic justificată de altfel[74], pentru a motiva, cel puțin didactic, cazul determinanților acordați cu un substantival în genitiv analitic: *propunerile a* ***patru*** *deputați, performanțele a* ***numeroşi*** *concurenți, patronul a* ***câteva*** *firme prospere.* În acest sens:

a. Clasa adjectivului nu cunoaşte flexiune cazuală analitică, prin urmare nu putem vorbi aici de un genitiv$_2$ analitic.

b. Adjectivul se acordă cu forma substantivală invariabilă din structura genitivului analitic, formă care, ca subunitate, fireşte că nu este în genitiv şi, ca atare, nici adjectivalul nu poate fi în genitiv$_2$ sintetic (prin acord).

---

[69] În GALR 2005, II, la atributele realizate cazual întâlnim o singură formație *-al*: atribut substantival genitival (vezi p. 599). Atributul pronominal realizat cazual identic este nu „genitival", ci „în genitiv", vezi p. 602. Pentru utilizarea în paralel a formațiilor în *-al* şi cu prepoziția *în*, vezi Dimitriu 2002, p. 1348.

[70] Vezi, pentru alte exemple, inclusiv încadrarea la atribute genitivale (dativale), Pană Dindelegan 1994, p.38.

[71] Alături de *pe* de la acuzativul complementului direct şi, eventual, *lui* proclitic (*mama* ***lui*** *Ion*).

[72] Flexiunea analitică şi cea sintetică aparțin deopotrivă nivelului morfologic, iar în ipostază relațională nu sunt mai prejos flectivele cazuale de tip „afix enclitic" (desinențe, articole) față de cele proclitice sau invers.

[73] Aşa cum, de exemplu, infinitivului ca subunitate din structura indicativului viitor (*voi citi*) îi spunem tot „infinitiv", deşi nu are nimic de a face ca înțeles modal-temporal cu infinitivul (prezent) ca unitate, ca „mod (verbal) nepersonal" (*nu pot* ***citi****, n-am ce* ***citi***). Cele două forme sunt doar omonime. Vezi, în acest sens, LRC 1985, p. 172.

[74] Vezi, pentru denumire şi comentariu, Găitănaru 1993, p. 146.

c. Dacă forma substantivală din structura genitivului analitic n-o încadrăm la acuzativ[75], mai exact la niciun caz (= formă de bază), nu se poate stabli nici cazul adjectivului. O formulare de genul «adjectiv(al) acordat, cu formă cazuală de bază» nu este o rezolvare.

În concluzie, adjectiv(al)ul pe lângă un genitiv (dativ posesiv) analitic este în acuzativ (acuzativ$_2$).

Notă. În cazul în care poate fi asimilat şi *la* din „construcțiile echivalente cu dativul" unui afix proclitic de dativ analitic «atributiv» (= neposesiv), atunci obținem încă o subspecie de dativ analitic: *înmânarea de premii **la trei** dintre...* (În sprijinul acestei interpretări ar veni funcționalitatea identică a unui dativ sintetic cu unul analitic (*la* +...) în perimetrul complementului indirect, din care şi provin respectivele atribute: *te spun **tuturor** – te spun **la toți**.*)

4.3.2. Cazul$_2$[76] = cazul „acordat", prin care se epuizează *acordul* adjectival[77]. Expresia acordului o constituie desinențele adjectivale. Acordul caracterizează şi individualizează categoria *adjectivalului* (toate felurile de adjective, indiferent de înțeles şi proveniență).

Aici reținem:

(1) Conținutul gramatical al acordului adjectival rămâne mereu acelaşi, indiferent de forma cazuală impusă (nominativ$_2$, gentiv$_2$, dativ$_2$, acuzativ$_2$, vocativ$_2$). De aceea, reprezentarea în numele atributului a numelui cazului, ca ultim termen (atribut adjectival nominatival, atribut adjectival genitival etc.), n-ar avea nicio justificare gramaticală.

(2) Întrucât, într-un fel sau altul, orice adjectiv are forma impusă prin acord cu un substantival, putem accepta că numele mijlocului de subordonare (= acordul) este univoc dedus din numele părții de vorbire (= adjectiv)[78] şi ca atare nu are nevoie de reprezentare separată şi explicită în numele atributului. De aici rezultă numele cu *doi termeni* (= atribut adjectival), nu cu trei (= atribut adjectival „acordat").

4.3.3. Prepoziția, relatem de tip conectiv, prin care se epuizează *joncțiunea* la nivel *intrapropozițional* în toate cele trei ipostaze condiționate, în principiu, de natura morfologică a lexemului ce-i urmează (cu funcția de atribut):

(1) Cu regim cazual actualizat (satisfăcut) – prepoziție urmată de forma cazuală pe care o impune (= aşa-numitul caz$_3$ sau caz prepozițional), situație în care relatem este doar prepoziția, forma cazuală fiind nerelațională: *plecarea **la** mare*

[75] În realitate nu este nicio contradicție între „genitivul analitic" (ca ansamblu) şi „acuzativul" din structura acestuia sau, în orice caz, nu este mai mare decât cea dintre „indicativ viitor I" (ca ansamblu) şi „infinitiv prezent" din structura acestuia. O altă încadrare, respectiv nominativ (în loc de acuzativ), ar fi mai puțin firească: afixul proclitic *a*, deşi nu este o prepoziție propriu-zisă, ocupă totuşi poziția unei prepoziții cu acuzativul.

[76] În solidaritate cu celelalte categorii nominale secunde (genul$_2$, numărul$_2$).

[77] În cadrul a ceea ce se numeşte „flexiune cazuală nominală" facem deci distincție între flexiunea propriu-zisă (cazurile$_1$) şi acord (cazurile$_2$).

[78] Pentru situațiile *atipice*, vezi *infra,* **4.4.1.**, **4.4.2.**

(acuzativ$_3$), *lupta* ***împotriva*** *corupției* (genitiv$_3$), *o reușită* ***grație*** *muncii perseverente* (dativ$_3$). Atributele astfel realizate vor fi toate prepoziționale[79], menționarea cazului în numele atributului fiind superfluă.

OBSERVAȚIE. Opoziția genitiv$_1$ (relațional)/genitiv$_3$ (nerelațional) în sfera realizărilor sintetice are corespondent şi la nivelul realizărilor *analitice* (cu afixul proclitic *a*).

Deosebim, astfel, două ipostaze ale flectivului *a* din punct de vedere relațional:

a. *Relațional*, corespunzând valoric unui genitiv$_1$ sintetic, generând un atribut realizat cazual (genitival): *prietenul* ***a mulți*** *dintre ei, stăpânul* ***a toate*** *câte există, copiii* ***a patru*** *dintre invitați*[80].

b. *Nerelațional*, corespunzând valoric unui genitiv$_3$ sintetic (prepozițional), sarcina relațională revenindu-i exclusiv prepoziției: *argumentele* ***împotriva a tot*** *ce-ai spus tu, decizia* ***contra a doi*** *dintre ei, tăierea plopilor* ***de-a lungul a patru*** *şosele județene*. Atributul astfel realizat este unul prepozițional[81].

(2) Cu regim cazual neactualizat (nesatisfăcut) – prepoziție urmată de o formă cazuală neimpusă de prepoziție (caz$_1$ sau caz$_2$), ci realizată altfel: *oamenii din juru-**i*** (dativ$_1$ cu prepoziție), *copacul din fața **ta*** (acuzativ$_2$ cu prepoziție)[82].

(3) Cu regim cazual blocat – prepoziție urmată de o formă necazuală (verbală sau adverbială): *dorința* ***de*** *a învinge, camera* ***de*** *sus, rufe* ***de*** *spălat, mersul* ***în*** *pețit*[83].

Indiferent de ipostază, prepoziția este întotdeauna relațională şi, ca atare, atributul generat va fi unul prepozițional.

4.3.4. Aderența – expresia zero a relatemului subordonator (= simpla alăturare).

Aderența la nivel intrapropozițional este direct opozabilă joncțiunii prepoziționale. Deşi rar întâlnită la atribut, ea priveşte în primul rând realizările adverbiale[84] (*mersul* ***înainte*** *al societății*) şi unele realizări locuționale (*om* ***în stare*** *de crimă*)[85].

Nota 1. Topica nu este relatem propriu-zis, ci doar un auxiliar directiv (orientativ) în selecția unui anumit termen regent.

Nota 2. Calitatea relațională a unor flective modale (modal-nepersonale) şi oportunitatea reprezentării lor în numele atributului necesită o discuție separată[86].

---

[79] De aceea, rezervele față de calificativul «prepozițional», fără menționarea numelui cazului din denumirea atributului, sunt nejustificate (vezi Constantinescu-Dobridor 1998, p. 168). În subsidiar notăm că atributele cu prepoziție sunt toate... *prepoziționale*, nu numai cele cu forma cazuală impusă de prepozițiile cu regim acuzatival.

[80] În clasificarea finală, de tip cod 1, este reținută această interpretare.

[81] Vezi Pană Dindelegan 2003, p. 14, unde se dă şi un dativ$_3$ analitic: *grație a şapte profesori.*

[82] Vezi, pentru problematica acestor grupări, *infra,* **4.4.2**, **4.4.3.**

[83] Acelaşi regim cazual blocat îl are şi „postpoziția” *de*, realizând o relație «inversă», de la stânga la dreapta: ***Astfel de*** *oameni sunt mai rari.* (*astfel de* = adverb cu postpoziție; *oameni* = nominativ$_1$).Vezi, pentru conceptul de postpoziție, Draşoveanu 1997, p. 25-29.

[84] Pentru relevanța/nerelevanța (utilitatea/inutilitatea) reprezentării calificativului „aderent” în numele atributelor astfel realizate, vezi *infra,* **4.5.2.1.** – **4.5.2.2.**, **4.5.3.**

[85] Vezi, pentru relatemele locuțiunilor, inclusiv aderența, *infra,* **4.5.1.** – **4.5.2.**

[86] Vezi *infra,* **4.6.1.**, **4.6.2.**

4.4. Mijloacele de subordonare ale atributului, ca de altfel ale oricărei funcții, sunt în raport de exclusivitate: un atribut dat se subordonează printr-un singur relatem din cele enumerate (sau prin caz (caz_1), sau prin prepoziție; sau prin acord, sau prin prepoziție; sau prin prepoziție, sau prin aderență etc.), nu şi prin unul, şi prin altul.

Unicitatea mijlocului de subordonare este una firească şi înseamnă de fapt monosubordonarea atributului, adică un singur relatem subordonator față de un singur termen regent (simplu sau multiplu), relatem al cărui nume, dacă nu este cuprins în numele părții de vorbire, trebuie să apară în denumirea atributului. (Se înțelege că atributul, fiind termen subordonat, trebuie să aibă un mijloc de subordonare, indiferent de realizarea pozitivă sau negativă în expresie.)

De la acest principiu al unicității şi exclusivității mijloacelor de subordonare avem câteva abateri (excepții), în cele din urmă aparente, care pot pune în dificultate încadrarea relațională a atributului, datorate toate imixtiunii relaționale a prepoziției (domeniul joncțiunii) în sfera $cazului_1$ (domeniul flexiunii) şi a $cazului_2$ (domeniul acordului). Din această cauză, strict material, ne apar simultan două mijloace de subordonare, diferite şi incompatibile pentru unul şi acelaşi termen (prepoziție şi caz_1, prepoziție şi caz_2 (acord)).

Problemele (de principiu) care se ridică aici sunt cel puțin trei:

a. Sunt ambele mijloace de subordonare active sau numai unul dintre ele, şi care anume?

b. Dacă sunt active ambele, cum plasează ele lexemul ca termen în structură: dublu subordonat față de doi regenți diferiți sau de două ori față de acelaşi regent şi – de aici – cu două funcții sau cu una singură?

c. În denumirea funcției, dacă e una singură, vor apărea numele ambelor mijloace de subordonare, într-o ordine fixă sau aleatorie, ori numai numele unuia, şi al căruia anume?

Răspunsul, oricare ar fi el, nu poate fi dat global pentru toate situațiile, în ciuda unor note comune, întrucât apariția «neaşteptată» a prepoziției se explică în mod diferit.

În acelaşi timp, pentru fiecare dintre aceste situații-problemă se pot formula câte două «soluții» şi încadrări terminologice, una de tradiție (cu ajustările de rigoare)[87] şi alta total diferită (de aici: cod 1 şi cod 2).

Deosebim în acest perimetru (= al «abaterilor») trei categorii de structuri:

4.4.1. Adjectiv calificativ cu prepoziție: *plecarea ei **de** mică în străinătate, vopsirea mesei **din** albă **în** galbenă*[88].

---

[87] Utilizabilă didactic şi de aceea reținută în clasificarea finală.

[88] Structurile de acest tip sunt rezultatul nominalizării verbului: *a plecat **de mică*** ⇨ *plecarea ei **de mică***. În mod firesc, prin schimbarea statutului morfologic al regentului (verb ⇨ substantiv) s-a schimbat şi natura funcțională a determinantului (circumstanțial (complement) ⇨ atribut).

Constatări:

a. Prepoziția (*de, din*) este un element relațional activ, implicat nemijlocit şi obligatoriu în generarea funcției (aici) de tip atributiv. Ea marchează subordonarea adjectivului la substantivul de origine verbală: *plecarea ← de mică*, *vopsirea... ← din albă* (*vopsirea... ← în galbenă*).

Prepoziția este un element structural necesar şi obligatoriu: suprimarea ei produce fie o modificare a enunțului, conferindu-i adjectivului o altă funcție[89], fie dezorganizarea acestuia.

În consecință, atributul adjectival este, relațional, de tip prepozițional.

b. Adjectivul, prin definiție, este un cuvânt acordat (în gen, număr şi caz) cu un substantival, acord care se constituie sau ar trebui să se se constituie ca mijloc al său de subordonare, un al doilea.

Or, în cazul de față:

b_1. Este evident că, formal şi semantic, adjectivul nu trimite la termenul regent impus de prepoziție: *plecarea ei de mică*, dar şi *plecările ei de mică* (nu şi: **plecările ei de mici*)**,** *plecatul ei de mică* (nu şi: **plecatul ei de mic*), ci la un alt cuvânt (*ei* pentru *de mică*, respectiv *mesei* pentru *din albă în galbenă*).

b_2. Cu acest cuvânt, care nu-i este regent, de un acord s-ar putea vorbi doar în gen şi număr, nu şi în caz (*ei* = genitiv, dar *de mică* ≠ genitiv; *mesei* = genitiv, dar *din albă în galbenă* ≠ genitiv).

Faptul că aici forma cazuală nu poate fi convertită într-una genitivală, ca să o taxăm drept variantă cazuală opțională, pune sub semnul întrebării şi acordul în gen şi număr (cu *ei*, respectiv *mesei*, unități prezente în text).

b_3. Restabilirea unui acord „total" (= în gen, număr şi *caz*) reclamă un termen în altă ipostază cazuală, una de acuzativ prepozițional (cu *de, din*), care este absentă din structură, dar care poate fi presupusă şi identificată, contextual circumscrisă semantic în istoria de generare a acestor sintagme: *plecarea ei de* [fată, copilă...] *mică...→ plecarea ei de mică...*

În acest caz se jusifică:

– *prepoziția* (cu adjectivul) ca «rest» de la substantivul suprimat şi forma cazuală a adjectivului, preluată prin acord de la substantivul suprimat (acuzativ$_2$);

– acordul – nerelațional şi negenerator de funcție, ca urmare a suprimării (şi nesubînțelegerii) substantivului inițial.

Soluții:

Cod 1. Subordonarea este una singură, realizată prin *prepoziție*, şi față de un singur termen regent. Acordul rămâne doar un indicator de caz$_2$ (acuzativ), semn al calității categoriale *adjectivale.*

Atributul astfel realizat, unul atipic, îl numim adjectival prepozițional[90].

Cod 2. Prin suprimarea substantivului (şi menținerea prepoziției), adjectivul îi preia acestuia şi statutul morfologic[91], adică devine substantiv, unul obținut prin

[89] Comp. cu *plecare ei mică...* (vezi, similar: *a plecat mică... – a plecat de mică*).
[90] În clasificarea finală, de tip cod 1, este reținută această interpretare.
[91] Vezi, similar: *Oamenii sunt de două feluri,* ***buni*** *şi* ***răi****.*

conversiune nemarcată (= fără convertorul substantival (prin excelență) de tip articol)[92].

În această variantă de interpretare, ca realizare morfologică și relațională, atributul (din structura dată) nu mai ridică nicio «problemă» (= nu comportă nicio «abatere»), adică este un atribut substantival prepozițional[93].

4.4.2. Adjectiv pronominal posesiv[94] cu prepoziție: *deciziile împotriva* ***mea****, oamenii din jurul* ***său****, copacul dinaintea* ***ta****.*

(1) Întocmai ca la **4.4.1.**, în aparență atributul are două relateme – prepoziția (*împotriva, înaintea*...) și acordul (acuzativ$_2$).

(2) Organizarea relațională și complicațiile în interpretare sunt însă diferite:

a. Forma de acuzativ a adjectivului pronominal posesiv nu se justifică prin acord nici cu termenul considerat regent al atributului (*deciziile – mea, oamenii – său, copacul – ta*) și nici cu un eventual substantival suprimat, dar cu menținerea prepoziției, ci prin acord cu prepoziția însăși (*împotriva mea*, nu și **împotriva meu*; *în jurul său*, nu și **în jurul sa* etc.), construcția fiind «saturată».

b. Structurile de acest tip ne aduc în față un fapt gramatical aproape paradoxal: o prepoziție, relatem de tip conectiv prin excelență, cu sens gramatical (relațional), nu lexical, este, în același timp, în mod manifest și explicit, «termenul» cu care se face acordul adjectivului, acord în baza căruia prepoziția ar trebui să-i devină și... regent.

c. Explicația (motivația) care se dă, de regulă, acestui acord atât de bizar în aparență este că prepozițiile (locuțiunile prepoziționale) în discuție au forma articulată enclitic, asemenea substantivelor (comp. *contr****a*** *mea* cu *decizi****a*** *mea*, în *jur****ul*** *meu* cu *acord****ul*** *meu*), și, în baza acestei analogii sau asemănări formale, ele «contează» pentru posesive ca... substantive, partenerii firești de acord.

Această asimilare formală este facilitată și de faptul că majoritatea prepozițiilor (locuțiunilor prepoziționale) de acest tip (= cu genitivul) au în componența lor substantive sau cuvinte substantivate (adjective, adverbe) însoțite de prepoziții cu regim acuzatival (ca secvențe proclitice distincte sau aglutinate) – *în fața, de-a lungul, împrejurul* etc. Cu aceste unități în ipostază de substantive în acuzativ$_3$ se face acordul posesivelor.

d. Acuzativul acestor posesive este unul absolut firesc, adică rezultat prin acord (= acuzativ$_2$), nu impus de prepoziții ca... prepoziții, care, aici, și-ar fi schimbat regimul cazual. Prin urmare, în situația de față, nu putem vorbi despre o

[92] Se înțelege că situația ar fi aceeași și în structurile cu verb (*Te știu* ***de mică.***).

[93] Vezi, pentru o analiză detaliată a grupării „prepoziție + «adjectiv»”, inclusiv această interpretare, Neamțu 2004, p. 141-148.

[94] Faptul că posesivul este din punct de vedere strict formal *adjectiv*, nu exclusiv pronume, *în acuzativ$_2$* (= acordat), nu în genitiv prepozițional, s-a demonstrat convingător de mult timp, de multe ori și de către mulți, încât nu mai reluăm aici argumentele. Vezi, pentru o variantă didactică, Neamțu 1999, p. 154-160.

prepoziție *contra*, de exemplu, care, ca prepoziție, ar putea impune acuzativul, prin schimbarea regimului genitival în favoarea celui acuzatival.

4.4.2.1. Soluții:

Cod 1. Acceptând aici unitățile *contra, împotriva, în jurul* etc. ca prepoziții ce funcționează formal în ipostază substantivală, *acordul* adjectivelor pronominale posesive se consumă total în interiorul grupării „prepoziție + adjectiv pronominal posesiv”. Ca atare, acest acord n-are cum să se constituie (încă o dată) în mijloc de subordonare a posesivului sau a grupării în întregime față de un substantival. Singurul element relațional activ prin care posesivul se dovedește atribut fiind prepoziția, îl numim, în consecință, *prepozițional* (atribut adjectival *prepozițional*)[95].

Cod 2. *Utilitatea* şi *necesitatea* elaborării unei alte soluții, ca o *alternativă*, pleacă de la constatarea că interpretarea mai sus dată (în cod 1), de uz didactic, *nu* este, de fapt, o *rezolvare*, ci, mai de grabă, o *explicație* a generării structurii, necesară pentru a justifica statutul adjectival al posesivelor şi cazul acuzativ al acestora.

Problema de fond, «excepția», rămâne tot nerezolvată, deoarece afirmă *ipoteza substantivală a prepoziției.* Or, o asemenea soluționare, dincolo de echivoc, este şi «periculoasă» ca procedeu *sui-generis* de analiză, acordând simultan uneia şi aceleiaşi unități două statute morfologice şi relaționale, nu numai diferite, ci şi incompatibile:

a. Pe de-o parte, le considerăm prepoziții ca atare, adică mijloace de subordonare a adjectivelor pronominale posesive față de un substantiv regent. În această calitate, ele, ca toate prepozițiile, sunt sau trebuie să fie exterioare lexemului (posesivului), dar incluse în funcția pe care o generează şi al cărei semn sunt. Din punct de vedere relațional, statutul unei asemenea prepoziții ar trebui să fie identic cu al oricărei alteia (comp. *campania* (A) ***împotriva*** *ta* (B) cu *despărțirea* (A) ***de*** *tine* (B), adică A←B). Se înțelege că nu se pune problema ca aceste prepoziții să fie ele înseşi termeni în relație.

b. Pe de altă parte, în «ipostaza» de substantive, ele sunt unități excluse dintre elementele de relație, dar sunt, prin excelență, ocupante ale poziției de termeni în relație în cadrul unei sintagme subordonative, atât ca regenți (pentru adjectivele pronominale posesive care se acordă cu ele), cât şi ca termeni subordonați (unui alt termen). În acest fel, structurile *copacul* (A) ***din*** *curtea* (B) *mea* (C) şi *copacul* (A) ***din*** *fața* (B) *mea* (C) ar trebui analizate identic: A← B← C.

Logic vorbind, este imposibil însă ca, la acelaşi nivel (= intrapropozițional), în acelaşi context şi față de acelaşi lexem (= posesivul), una şi aceeaşi unitate (ca expresie şi conținut) să fie simultan în două feluri: şi prepoziție (= relatem, conectiv), şi substantiv (= termen)[96].

---

[95] Reținem această denumire conform tradiției, deşi numele complet (morfologic şi relațional) ar fi *atribut adjectival pronominal prepozițional*. Motivație: dintre toate adjectivele pronominale, posesivele sunt singurele care sunt în egală măsură *pronume* (în conținut – substitut al numelui posesorului) şi *adjective* (în formă – prin acord). De aceea utilizăm constant denumirea de *adjective pronominale posesive*, nu pe cea de *adjective posesive.*

[96] Situația relativelor (pronume, adverbe etc.) este total diferită: ele sunt relateme la nivel interpropozițional şi termeni la nivel intrapropozițional.

c. Consecința este imediată: una dintre cele două «calități» este discutabilă – ori cea prepozițională (= de relatem), ori cea substantivală (= de termen).

Cum acordul adjectivului pronominal posesiv este un fapt obiectiv de limbă, acesta nu se supune discuției şi, odată cu acesta, nici calitatea substantivală a partenerului de acord. Rămâne, prin urmare, discutabilă calitatea prepozițională (cea de relatem).

d. Prin cele de mai sus s-ar justifica o reconsiderare a statutului morfologic al aşa-numitelor prepoziții (locuțiuni prepoziționale) cu genitivul (*contra, împotriva, în fața, în jurul, în ciuda* etc.).

Ele ar putea constitui o grupă specială de substantive, numite, de exemplu, semiindependente, individualizate semantic şi distribuțional-sintagmatic (= utilizate exclusiv la singular, în acuzativ$_3$, în principiu articulate enclitic).

În această ipoteză, ele ar avea funcție sintactică autonomă (aici, atribute substantivale prepoziționale[97]), iar posesivele de după ele, în baza acordului «normal» şi exclusiv datorită acestuia (= monosubordonare), ar constitui singure atribute adjectivale (pronominale[98]), unificând interpretarea sintactică a posesivelor: comp. *maşina* ***din curtea*** (A) ***ta*** (B) cu *maşina* ***din fața*** (A) ***ta*** (B) (în ambele structuri, A = atribut substantival prepozițional, B = atribut adjectival (pronominal), realizate în acelaşi fel morfologic şi relațional)[99].

4.4.3. Dativ posesiv cu prepoziție: *oamenii* ***din juru-i****, decizia* ***împotrivă-ți****, plimbările* ***de-a lungu-i****...*

În esență, problematica acestor grupări este aceeaşi ca la **4.4.2.**, respectiv, în aparență, avem două mijloace relaționale diferite şi incompatibile: prepoziția şi cazul$_1$.

Examinarea lor relațională poate fi rezumată la următoarele:

a. Pronumele (*-i, -ți...*) are formă atonă de dativ[100] şi, ca orice formă atonă, fie de dativ, fie de acuzativ, aceasta, indiferent de context, nu apare cu prepoziție şi nici impusă de aceasta, adică actualizează exclusiv un caz$_1$ (un dativ$_1$, în situația de față[101]).

b. Cu excepțiile cunoscute[102], orice caz$_1$, deci şi dativul$_1$, este relațional (fără participarea vreunei prepoziții), generând funcții sintactice, inclusiv atribute, care, relațional, ar trebui să fie deci „dativale".

---

[97] Prepoziția, ca semn al acuzativului, apare fie ca segment proclitic neaglutinat, ca orice prepoziție (***în** jurul,* ***în** fața...*), fie aglutinat (***îm**potriva*), fie eliptic (*contra =* ***în*** *contra*).

[98] Vezi, pentru calificativul „pronominal", *supra*, nota 91.

[99] Din lipsă de spațiu, nu poate fi prezentată aici o desfăşurare de argumente pro şi contra acestei interpretări, cu toate avantajele (şi dezavantajele) pentru analiza şi teoria gramaticală de ansamblu.

[100] Este de prisos a argumenta calitatea de dativ, nu de genitiv, pentru simplul motiv că în genitiv nu există forme atone.

[101] De un dativ$_3$ (prepozițional) nu poate fi vorba, deoarece prepozițiile dativului$_3$ sunt altele (*datorită, grație...*), iar cu aceste prepoziții nu apar formele atone.

[102] Vocativul$_1$ izolat, nominativul$_1$ al subiectului (= termen regent, nu subordonat), diferite fenomenalizări ale nominativului$_1$ absolut, neîncadrat relațional într-o structură, şi nominativul$_1$ al apoziției.

c. Anomalia evidentă aici constă în apariția acestui dativ$_1$ relațional pe lângă o «prepoziție» cu... genitivul (*contra, în jurul*...), la rându-i un al doilea mijloc de subordonare (relatem).

d. Ca în cazul adjectivelor pronominale posesive (vezi *supra,* **4.4.2.**), apariția dativului nu se justifică nici semantic şi nici ca formă pe lângă substantivul considerat regent al atributului (în exemplele date: *oamenii, decizia, plimbările*), ci pe lângă... prepoziție, care se comportă ca un substantiv (este în ipostaza substantivală, face «oficiile» unui substantiv): comp. **în juru-ți** cu **(la) prietenu-ți**, **înainte-i** cu **(din) parte-i**. Se vede astfel că dativul (dativul$_1$) rămâne şi aici tot relațional (subordonator), dar față de prepoziție.

e. „Asimilarea” sintagmatică a prepoziției unui substantiv permite şi obligă la încadrarea acestui dativ ca înțeles gramatical la „dativul posesiv”[103], dativ echivalent cu un genitiv sau un adjectiv pronominal posesiv, adică ocupant al poziției posesorului[104] în sintagma posesivă (comp. *în fața-i/în fața lui (ei)/în fața sa* cu *fata-i/fata lui (ei)/fata sa*).

4.4.3.1. Soluții:

Cod 1. Odată consumată calitatea relațională a dativului$_1$ (posesiv) în interiorul grupării (prepoziție + dativ$_1$ posesiv), el (dativul$_1$) nu mai poate fi relațional încă o dată. În consecință, mijlocul de subordonare, unicul, rămâne prepoziția, fapt care justifică reprezentarea ei, numai a ei, în numele atributului – atribut pronominal prepozițional[105].

Cod 2. Prin reconsiderarea statutului morfologic al unităților *contra, împotriva* etc. (= trecerea lor la substantive semiindependente – vezi *supra,* **4.4.2.1.**), grupările în discuție conțin două funcții: un atribut substantival prepozițional (exprimat prin substantiv semiindependent, acuzativ$_3$) şi un atribut pronominal datival (= dativul$_1$ posesiv *singur*).

4.5. Un statut pe alocuri complicat în privința mijloacelor de subordonare au *atributele exprimate prin locuțiuni* şi de aici «problema» încadrării lor relaționale (cu denumirile aferente).

Din punct de vedere relațional, deosebim două tipuri:

4.5.1. *Locuțiuni organizate structural după „modelul” sintagmelor subordonative,* respectiv cu un centru structural (= regent) şi termeni „subordonați”. Regentul are acelaşi statut morfologic cu termenul de identificare al locuțiunii şi contează ca atare pentru întreaga locuțiune[106]. Acestui model i se înscriu locuțiunile substantivale, locuțiunile verbale şi unele locuțiuni adjectivale:

---

[103] Un dativ posesiv „adnominal”, relativ rar folosit în comparație cu cel „adverbal” (***Mi****-ai văzut poza în ziar?; Lasă-****ți*** *pantofii la intrare.*).

[104] Nu discutăm aici (im)proprietatea termenilor de „sintagmă posesivă” şi „posesor” pentru grupările de acest tip (dativ posesiv cu prepoziție). Un „posesor” reclamă un „obiect posedat”, a cărui poziție este reprezentată aici de... prepoziție, care, ca prepoziție, nu-şi poate asuma acest rol.

[105] Vezi, pentru aceeaşi denumire, GALR 2005, II, p. 603. Denumirea mai veche propusă (atribut pronominal prepozițional datival – vezi Neamțu 1999, p. 158) trebuie abandonată.

[106] Ceilalți componenți ai locuțiunii nu sunt decât expansiuni (determinative) ale acestuia.

șirul aducerilor aminte (*aducerilor* = genitiv$_1$; *aducerilor aminte* = genitiv$_1$; comp. cu *șirul amintirilor*), *mersul cu băgare de seamă* (*cu băgare* = acuzativ$_3$ (prepozițional); *cu băgare de seamă* = acuzativ$_3$ (prepozițional); comp. cu *mersul cu atenție*), *plăcerea de a trage pe sfoară* (*de a trage* = infinitiv cu prepoziție; *de a trage pe sfoară* = infinitiv cu prepoziție; comp. cu *plăcerea de a înșela*), *e un individ dat dracului* (*dat* = nominativ$_2$ (acordat); *dat dracului* = nominativ$_2$ (acordat); comp. *cu individ șmecher*).

Comportamentul gramatical al acestor locuțiuni fiind același cu al părților de vorbire echivalente, încadrarea relațională a atributelor exprimate prin ele este aceeași cu a atributelor nelocuționale corespondente (aici: substantivale, verbale și adjectivale). Numele relatemului se marchează în același fel în nume: atribut substantival locuțional *genitival*, atribut substantival locuțional *prepozițional,* atribut infinitival locuțional *prepozițional,* atribut adjectival locuțional[107] ș.a.m.d.

Calificativul „locuțional" furnizează aici numai informații *morfologice* despre atribut (= calitatea de a fi exprimat prin locuțiune), nu și relaționale.

4.5.2. *Locuțiuni lipsite de un centru structural*[108], organizate relațional și morfologic eterogen. Intră aici locuțiunile adverbiale, cele mai mule locuțiuni adjectivale și (cu pondere nesemnificativă) cele pronominale.

După numărul componentelor «pline» lexical, deosebim:

(1) Locuțiuni cu *organizare simplă,* de tipul „prepoziție + cuvânt «plin» lexical" (indiferent de statutul morfologic primar: substantiv, pronume, adverb, verb (formă nepersonală) etc.): *om* ***în etate****, vorbă* ***de duh****, cetățean* ***de seamă****, întâmplare* ***de pomină****, om* ***în stare*** *(de...), omenii* ***din jur****, deteriorarea* ***de tot*** *(a...), mâncăruri* ***pe alese****, casa* ***din față****, apreciere* ***în general****, răspândirea* ***peste tot*** *(a...), iubitul* ***pe ascuns****, întoarcerea* ***cu bine****, plimbările* ***pe înserate*** etc.

(2) Locuțiuni cu *organizare* complexă (plurimembre), de tip subordonator sau coordonator: *om* ***cu scaun la cap****, vorbă* ***în doi peri****, vorbă* ***în dorul lelii****, lupta* ***cot la cot****, învățatul* ***zi de zi****, vizitele* ***din când în când****, o pregătire* ***așa și așa****, susținerea* ***sus și tare*** *(a...), plata* ***cu vârf și îndesat****, oameni* ***care mai de care****,* ***fel de fel de*** *întrebări, gospodari* ***tot unul și unul****, lână* ***sută la sută****, sosirea* ***pe nepusă masă****, plecarea* ***cu noaptea-n cap****, înjurături* ***de mama focului*** etc.[109].

Identificarea elementului relațional al acestor locuțiuni și, în consecință, încadrarea relațională a atributelor pe care el le exprimă sunt problematice, atât pentru cele de la (1), cât și pentru cele de la (2).

4.5.2.1. În cazul primelor, relatemul, cel puțin în latura mecanică, pare a fi prepoziția (*oameni* ***de*** *seamă, copiii* ***din*** *jur, mâncatul* ***pe*** *apucate* etc.).

Se observă însă imediat că prepoziția este relatem (conectiv) pentru componenta lexicală «plină» din locuțiune, este situată intralocuțional, nu extralocuțional, adică fără ea nu există locuțiunea. Într-un exemplu de genul

[107] La atributul adjectival, numele relatemului (= acordul = desinența de gen, număr și caz) este cuprins în numele adjectivului.

[108] Identic morfologic cu termenul de identificare.

[109] Vezi, pentru un inventar ilustrativ, inclusiv unele exemple de aici, GALR 2005, I, p. 179, 590-591.

oameni ***de seamă***, prepoziția *de* este a substantivului *seamă*, căruia îi dă acuzativ$_3$, nu a locuțiunii *de seamă*, căci *seamă ≠ de seamă.*

În privința calităților relaționale ale prepoziției ne aflăm astfel în fața alternativei:

a. ori prepoziția este simultan *relațională* pentru *locuțiune* ca ansamblu (= extralocuțională) şi componentă obligatorie a ei (= intralocuțională), contrazicând statutul general al conectivelor de tip prepozițional[110];

b. ori prepoziția este doar element constitutiv al locuțiunii, un membru «cu drepturi depline», nerelațional, «imitând»[111] doar ca poziție ipostaza prepozițională din sintagmele libere.

Concluzia este imediată: odată «inclusă» în locuțiune, aceasta rămâne fără un relatem pozitiv ca expresie.

4.5.2.2. Cu atât mai puțin poate fi identificat un relatem pozitiv în cazul locuțiunilor din grupa (2):

a. Mecanic, fiecare dintre componente are câte un relatem, fie de acelaşi tip (repetat), fie diferit, încât nu se poate preciza dacă locuțiunea, prin componentele ei, este subordonată de mai multe ori sau numai o dată (ca întreg) şi nici prin care dintre relateme.

b. Indiferent de organizarea din interior, componentele «scoase» din locuțiune evidențiază relateme nefireşti sau imposibile, încât relaționarea pe componente, în afară de „anularea" locuțiunii, nu poate fi acceptată.

> *Notă.* O eventuală interpretare pe componente a locuțiunilor în termenii *sintagmelor condiționate*[112], justificând în parte relatemele corelative sau nefireşti, duce la acelaşi rezultat: „desființarea" locuțiunilor ca entități gramaticale şi analizarea lor în interior şi în raport cu un termen regent, ca îmbinări libere.

c. Locuțiunile, prin natura lor, sunt un fel de «prefabricate» (existente ca entități în limbă cu o structură dată), care se ataşează prin simpla alăturare termenului regent, adică, sintactic vorbind, sunt *aderente,* au *relatem zero* ca expresie[113].

4.5.3. Cum toate atributele adjectivale şi adverbiale realizate locuțional sunt în aceeaşi situație[114], putem conveni să cuprindem în calificativul „locuțional" nu numai informația morfologică (= realizare prin locuțiune), ci şi pe cea relațională

---

[110] Prepoziția, cum îi arată şi numele, stă în fața unui «cuvânt» pe care îl regizează sintactic, dar nu se include în respectivul cuvânt, ca şi cum ar fi un flectiv de relație, semn al unei categorii gramaticale. (Încă nu s-a afirmat calitatea de morfeme propriu-zise a prepozițiilor din locuțiuni.)

[111] Aşa cum este cazul prepoziției ca element component în structura prepozițiilor compuse, a locuțiunilor prepoziționale şi conjuncționale (***de*** *la,* ***de*** *peste,* ***pe*** *la,* ***fără*** *de,* ***pentru*** *că,* ***după*** *ce,* ***cu*** *toate că* etc.).

[112] Definite şi inventariate de Draşoveanu 1997, p. 154-156. Cu aplicație la locuțiunile de tipurile: ***venirea*** (A) *lui* ***zi*** (B) ***de zi*** (C), ***susținerea*** (A) ***sus*** (B) ***şi tare*** (C), ***plecările*** (A) ***din când*** (B) ***în când*** (C), am avea: AB, dacă BC.

[113] Excepții neglijabile constituie câteva locuțiuni adjectivale – vezi *supra,* **4.5.1.**

[114] Cu totul accidental, o locuțiune adverbială poate apărea cu prepoziție, element în mod evident neinclus în locuțiune, ci exterior ei şi deci relațional: *evenimentele* ***de*** *după aceea, oamenii* ***de*** *peste tot.* În asemenea situații, fireşte că avem un atribut adverbial locuțional *prepozițional*.

specifică (= aderenţă de grup). De aceea, formularea „atribut adjectival (adverbial) locuţional" ar fi suficientă ca extensiune[115].

4.6. O clasificare relaţională a atributelor verbale, realizate prin forme nepersonale, reclamă o preclasificare morfologică după tipul de „mod nepersonal" în cel puţin trei grupe, şi denumite în consecinţă: *gerunziale, infinitivale* şi *prin supin* («*supinale*»)[116].

Raţiunea acestei clasificări tripartite se bazează pe deosebirile dintre cele trei „moduri nepersonale", atât ca expresie (flective proprii, bine individualizate), cât şi prin conţinut gramatical, transmis într-un fel sau altul şi funcţiei atributive realizate.

Datorită tipurilor de flective modal-nepersonale diferite se poate întrevedea/anticipa şi o individualizare relaţională, chiar dacă gradul ei de relevanţă în plan semantic se distanţează de al altor tipuri de atribute (substantivale, pronominale etc.).

4.6.1. La atributul *gerunzial*[117], *relaţional* (subordonator) este însuşi modul (= gerunziul), categorie al cărei suport la nivelul expresiei este *flectivul modal*[118] (= sufixele gerunziale *-ând, -ind*)[119].

Necunoscând ipoteze relaţionale (nu apare, în principiu, cu prepoziţie şi nici acordat[120]), gerunziul realizează un singur tip de atribut verbal – cel gerunzial. Mijlocul său de subordonare, flectivul *gerunzial*[121], unicul posibil, se conţine/este implicat terminologic în numele modului. În consecinţă – *atribut gerunzial.*

OBSERVAŢIE. O altă denumire, una extinsă, precum „atribut verbal gerunzial", ar fi redundantă, din moment ce forma nepersonală numită gerunziu este exclusiv verbală. Calificativul „verbal" este justificat doar ca termen generic, supraordonat,

[115] Cum, cel mai adesea, conceptul de „aderent" este opus celui de „prepoziţional" şi de aici sinonimia aproximativă „aderent = neprepoziţional", cel puţin pentru atributele adverbiale şi adverbiale locuţionale, se poate totuşi insera calificativul „neprepoziţional", ca ultim termen al numelui, făcând, terminologic, din implicită explicită relaţia de aderenţă. La atributele care cunosc realizarea cazuală (caz_1), respectiv la cele substantivale, numerale (substantivale/pronominale) şi pronominale, «prepoziţional» se opune lui «cazual». De aceea, la aceste atribute, clasificarea în „cazuale vs prepoziţionale" este preferabilă celei de tip „neprepoziţionale *vs* prepoziţionale". Vezi, pentru aceasta din urmă, Felecan 2002, p. 99 şi urm.

[116] Pentru atributul exprimat prin participiu, vezi *infra,* **4.6.4.**

[117] Exemple: *oameni* ***alergând*** *prin ceaţă, raport* ***privind*** *activitatea..., fată* ***uitându-se*** *în oglindă, animale* ***murind*** *de foame.*

[118] Vezi Draşoveanu 1997, p. 91.

[119] În ipoteza că ceea ce numim *atribut gerunzial* este, în fapt, o contragere gerunzială a unei atributive, atunci şi sufixul gerunzial ca flectiv relaţional se situează la nivel interpropoziţional.

[120] Prin acord, gerunziul iese din paradigma verbală, devenind adjectiv ca atare. Pentru situaţiile ambigue, vezi GALR 2005, II, p. 604. Formulările *gerunziu acordat* vs *gerunziu neacordat* nu sunt tocmai cele mai fericite, una conţinând o contradicţie în termeni, cealaltă fiind vecină cu pleonasmul.

[121] Subspecie a flectivelor modale. De aceea o formaţie de tipul „atribut gerunzial modal" sau de tipul „atribut modal gerunzial" nu se justifică, întocmai ca una de genul „atribut genitival cazual" sau „atribut cazual genitival", juxtapunând genul speciei (ori invers).

opunând în «bloc» atributul verbal celorlalte categorii de atribute stabilite după subcriteriul morfologic (substantival, pronominal etc.).

4.6.2. În ceea ce priveşte *infinitivul* ca atribut, acesta apare obligatoriu cu afixul proclitic *a*.

În funcție de încadrarea morfologică a lui *a*, este posibilă sau nu o clasificare cu doi membri individualizați terminologic:

(1) Dacă *a* este prepoziție ca atare, atributul infinitival este de un singur fel, şi anume *prepozițional*, indiferent dacă e vorba de o singură prepoziție (*a*), cea «specifică» infinitivului (*vine vremea* ***a*** *pricepe omul..., are aerul* ***a*** *spune că...*[122]), sau de un «grup»[123] prepozițional (*de/în/pentru/spre/în loc de... + a*): *dorința* ***de a progresa,*** *ocazia* ***pentru a****-i* ***spune*** *adevărul, iscusința* ***în a****-i* ***convinge*** *pe alții, plecarea* ***înainte de a se însera****, fuga de acasă* ***fără a anunța*** *pe nimeni*[124].

(2) Dimpotrivă, dacă *a* este considerat morfem de infinitiv de tip afix (proclitic) şi prin urmare *intrainfinitival* (= subunitate în flectivul discontinuu de infinitiv)[125], interpretare actuală preconizată de tot mai mulți gramaticieni[126], atunci se justifică o clasificare în:

a. *Atribut infinitival prepozițional*, al cărui mijloc de subordonare este exclusiv prepoziția (locuțiunea prepozițională), infinitivul (cu *a* cu tot) aflându-se din punctul de vedere al funcționalității pe acelaşi plan cu un caz prepozițional (= elementul de relație este prepoziția, nu flectivul modal/cazual).

În această denumire a atributului, ultimul termen din nume („prepozițional”) trimite explicit la mijlocul de subordonare, iar penultimul („infinitival”), în formă abreviată (infinitival = (prin) verb la infinitiv), este indicatorul încadrării morfologice, nu un al doilea mijloc de subordonare (cum ar fi, de exemplu, în „atribut genitival prepozițional”, formulare nelogică şi insolită care, din punct de vedere relațional, alătură două mijloace ce se exclud reciproc (caz_1/prepoziție)).

b. *Atribut infinitival, realizat relațional* prin modul însuşi (= afixul proclitic *a*), infinitivul dovedindu-se subordonator (= categorie de relație), asemenea gerunziului.

Aici ar mai fi de spus următoarele:

b_1. Denumirea propusă, cu doi termeni, asimetrică celei de la (a), se justifică prin aceea că trimite fără echivoc la mijlocul de subordonare, calificativul „infinitival” ocupând poziția firească în nume, a indicatorului relațional. Preferăm această denumire uneia simetrice, cu trei termeni (atribut infinitival neprepozițional), din două motive:

[122] Vezi GLR 1963, II, p. 137, inclusiv pentru mențiunea că asemenea construcții sunt rare.

[123] Asemenea grupaje nu pot fi încadrate nici la prepoziții compuse şi nici la locuțiuni prepoziționale.

[124] Interpretare pe care o întâlnim la Draşoveanu 1997, p. 85.

[125] Vezi, în acest sens, LRC 1985, I, p. 231; Pană Dindelegan 1994, p. 42.

[126] Inclusiv în lucrarea de față.

– La acesta din urmă ar figura în nume, pe ultima poziție, cea a mijlocului de relaționare, un termen «negativ», care ar informa prin ce nu se subordonează atributul şi doar prin glisare regresivă ar trimite spre informația «pozitivă» a termenului antecedent (infinitiv).

– Calificativul „neprepozițional" ar comporta aici şi o anumită ambiguitate: dată fiind sinonimia frecventă „neprepozițional – aderent", ar lăsa deschisă posibilitatea interpretării relaționale a acestui atribut ca fiind subordonat prin „aderență".

b_2. Subordonarea prin flectivul infinitival *a*, nu prin „aderență", se bazează pe afirmarea caracterului relațional al acestuia, trăsătură îndeajuns motivată prin originea prepozițională: abstractizarea şi gramaticalizarea unei prepoziții până la stadiul de morfem (al unei categorii gramaticale) n-are cum să-i anuleze[127] caracterul relațional de origine[128].

OBSERVAȚIE. Nu intră în câmpul cercetării noastre examinarea de ansamblu a infinitivului (cu şi fără prepoziție) din punct de vedere relațional.

4.6.3. Atributul exprimat prin *supin*[129] este totdeauna prepozițional şi ca atare nu pune problema unei clasificări relaționale[130].

4.6.4. Un statut aparte (nu atât relațional, cât morfologic) are atributul exprimat prin *participiu*: ca formă este întotdeuna adjectiv (variabil, cu patru forme flexionare, subordonat ca orice adjectiv prin flectivul de acord), iar în conținut gramatical fie „verb" (*om* ***bătut*** *de soartă, lecție bine* ***învățată***), fie „adjectiv" (*om* ***citit****, pomi* ***înfloriți****, femeie* ***îngândurată***)[131].

Făcând abstracție de „valoare" (verbală *vs* adjectivală) şi ținând seama doar de comportamentul formal, gramaticile îl încadrează constant la atributul adjectival[132]. Prin această încadrare, participiul dispare ca formă verbală nepersonală cu autonomie sintactică[133]. Altfel spus, este încadrat la adjectiv, ca o subdiviziune după proveniență (adjectiv participial).

Inconvenientul, deloc neglijabil, al acestei asimilări îl constituie, în plan teoretic mai larg, tratamentul în două feluri, substanțial diferite, al unuia şi aceluiaşi

---

[127] Eventual, aici, i-l poate «slăbi», ceea ce ar motiva utilizarea în stadiul actual de limbă a infinitivului cu prepoziții.

[128] *Pe*, de exemplu, indiferent dacă e prepoziție propriu-zisă sau morfem (al acuzativului complement direct), tot relațional rămâne. Situație similară au afixul proclitic *a* de genitiv (dativ posesiv) analitic şi *să* de la subordonatele conjunctivale.

[129] Elemente subiective, exterioare faptului gramatical, blochează în mare măsură circulația calificativului «supinal», deşi, ca model terminologic, este întru totul justificat.

[130] În ciuda apariției supinului întotdeauna însoțit de una dintre unitățile *de, la, din* etc. (*maşina* ***de scris****, mersul* ***la cules*** *(cartofi), mersul* ***în pețit***), acesta nu este o formă verbală analitică, iar unitățile proclitice (*de, în, la...*) nu sunt morfeme, ci prepoziții ca atare din toate punctele de vedere. Vezi, pentru o discuție recentă, Neamțu 2006, p. 13-28.

[131] Vezi, pentru o (re)examinare detaliată şi „modernă" a valorilor participiului pe categorii de verbe şi a ponderii diferite a uneia sau a alteia dintre valori, Pană Dindelegan 2003, p. 116-132.

[132] Soluție fermă atât în GLR 1963, II, cap. *Atributul*, cât şi în GALR 2005, II, p. 594 şi urm.

[133] Nu ne referim, fireşte, la «participiul verbal invariabil» din structura modurilor şi timpurilor compuse, ipoteză în care el este doar subunitate (*am* ***citit****, vom fi* ***mers*** etc.).

participiu, când are sens pasiv (verbal) evident: *adjectiv* ca *atribut* (*fructele* ***adunate*** *de pe jos*), dar *verb* ca element component al unei *construcții (diateze) pasive (Fructele au fost* ***adunate*** *de pe jos.)*[134].

Dacă operăm distincția „participiu verb *vs* participiu adjectiv”, din punctul de vedere al semanticii gramaticale, se poate argumenta un *atribut participial*, ca subspecie a celui verbal[135], limitat la participiul cu conținut verbal, de regulă cu sens pasiv, același cu participiul din diateza pasivă, urmând ca celălalt participiu (= cu sens adjectival), numit în consecință (= adjectiv participial), să fie încadrat la atributul adjectival.

Din punct de vedere relațional, cele două atribute nu pot fi individualizate (unul față de celălalt), fiind deopotrivă *acordate.* Numele relatemului subordonator se cuprinde deopotrivă în numele clasei de cuvinte – adjectiv, verb la participiu.

Inconvenientul acestei divizări (atribut adjectival/atribut participial) este de natură practică: dificultatea, în multe situații, de a-l distinge pe unul de celălalt, lăsând o graniță mobilă.

4.7. În spațiul funcției atributive îndeplinite de pronume trebuie avute în vedere și «semiindependentele», respectiv „demostrativul” *cel (cea, cei, cele)* și „posesivul” *al (a, ai ale)*, dacă nu în toate contextele, cel puțin în situația în care sunt ocupante ale poziției de *centru* al unei sintagme[136], ilustrând toate tipurile „firești” de atribute pronominale:

a. genitivale: *dorința* ***celor*** *trei, părerea* ***celui*** *de-al doilea, pedepsirea* ***celor*** *vinovați, necazurile* ***celui*** *bătut de aseară, deciziile* ***celor*** *de la centru, averea* ***alor*** *mei*;

b. dativale: *nepot* ***celui*** *de-al doilea, prieten* ***celor*** *bogați (****celor*** *fără noroc), trimiterea de ajutoare* ***celor*** *din zonele calamitate, dușman* ***alor*** *noștri*;

c. prepoziționale (= genitiv$_3$, dativ$_3$, acuzativ$_3$): *campania* ***împotriva celor*** *co-rupți, coaliția* ***în jurul celor*** *cu idei, sentința* ***împotriva alor*** *mei, o victorie* ***grație celor*** *trei, o reușită* ***mulțumită alor*** *mei, scrisorile* ***de la cei*** *de pe front, cadourile* ***pentru ai*** *tăi, discuția* ***cu ai*** *vecinului.*

4.7.1. În privința grupărilor de tip „*de* + *a* + posesiv sau genitiv”[137] (*un prieten* ***de-ai mei****/un prieten* ***de-ai vecinului****, câțiva colegi* ***de-ai tăi****/câțiva colegi* ***de-ai fiului*** *meu*), se cuvin spuse următoarele:

a. *De* este și rămâne o prepoziție ca atare (= element relațional), generând o funcție (aici atribut) de tip *prepozițional.*

---

[134] Flexionar, semantic și ca autonomie gramaticală sunt greu de sesizat deosebiri majore între cele două «tipuri» de participiu. Vezi, în acest sens, Drașoveanu 1997, p. 135-142; Neamțu 2006, p. 13-28.

[135] Vezi, în același sens, Constantinescu-Dobridor 1998, p. 175: *Planșa* ***executată*** *de el este reușită.; Pomii* ***plantați*** *de noi au dat roade.*

[136] Vezi, pentru calitatea de pronume semiindependente, inclusiv bibliografia problemei, Pană Dindelegan 1994, p. 37-48.

[137] Încadrate de GALR 2005, II, p. 599-602, la atributele genitivale (substantivale sau pronominale).

b. *Al* (în forma de plural *ai, ale*) este un pronume posesiv semiindependent în acuzativ$_3$, impus de prepoziția *de* (cu sens partitiv), constituind singur o funcție sintactică – atribut pronominal *prepozițional.*

c. Adjectivul pronominal posesiv de după *al* îi este subordonat acestuia prin acord (= acuzativ$_2$) şi are funcție sintactică proprie – *atribut adjectival.* (*Al* constituie cu posesivul o sintagmă posesivă.) Funcție separată are şi substantivul (pronumele) în genitiv (= genitiv$_1$) de după *al – atribut substantival (pronominal) genitival*. Prin urmare, grupările în discuție nu sunt monofuncționale, ci *bifuncționale* (= două atribute)[138].

OBSERVAȚIE. Prin analogie cu acestea, pot fi interpretate la fel şi cele cu *de* «nepartitiv»[139] (cu *al/a* la singular): *un prieten **de-al** meu, un coleg **de-al** fiului meu*[140].

4.8. Apoziția[141] este un fapt sintactic aparte, neîncadrat relațional (prin subordonare sau coordonare) într-un grup sintactic şi ca atare nu este o funcție sintactică propriu-zisă, nici de tip atribut şi nici de un alt fel[142]. De aceea nu este cuprinsă în clasificarea de mai jos.

OBSERVAȚIE. Nu se încadrează la *apoziție* atributul *nominatival* (= „falsă apoziție"[143]) – *râul **Mureş**, strada **Coşbuc**, profesorul **Ionescu**, cifra **zece*** etc., lucru acceptat în GALR 2005, II şi numit atribut substantival în nominativ (p. 601), iar ca înțeles gramatical încadrat la atributele categoriale (p. 630)[144].

5. Coroborând toate cele de mai sus, obținem următoarea clasificare categorial-relațională a atributului în limba română (cu denumirile aferente şi prescurtările posibile):

---

[138] În caz contrar, este imposibil să stabilim felul atributului (din punct de vedere relațional): atribut genitival sau prepozițional? Formularea din GALR 2005, II, p.599 – „atribut genitival precedat de prepoziția *de*" – nu este o rezolvare.

[139] Vezi, pentru interpretarea semantică a celor două construcții (relația de *nonunicitate* – relația parte – întreg), GALR 2005, II, p. 599.

[140] Altfel negăm lui *de* calitatea de prepoziție şi implicit cea de element relațional, egalizând, în ciuda diferențelor semantice, construcțiile cu *de* şi fără *de* (*un prieten **de-al meu** – un prieten **al meu**; un musafir **de-al lor** – un musafir **al lor***).

[141] Reala apoziție, cea parantetică (explicativă), cu mărci specifice (perechea de pauze).

[142] Această interpretare este explicit formulată pentru prima dată în sintaxa limbii române de către Draşoveanu 1961, p. 429-437, reluată cu o argumentație substanțială (logică, semantică şi sintactică) de acelaşi autor în 1982, p. 37-46 (şi reprodusă în 1997, p. 119-131). Acest punct de vedere, cu unele deosebiri de terminologie, este însuşit de GALR 2005, II, p. 619 şi urm.

[143] Vezi Draşoveanu 1982, p. 37 şi urm., care argumentează caracterul neapozițional al acestei grupări şi instituie opoziția *reala apoziție* (≠ funcție ≠ atribut) şi *falsa apoziție* (= funcție = atribut).

[144] Pentru a elimina orice ambiguitate, normal ar fi fost ca în GALR 2005 acest atribut să fie tratat într-un singur loc, „acolo unde îi este... locul", adică la „atribut", nu în două locuri (şi la *atribut* – vezi p. 601, şi la apoziție – vezi p. 630-631). Ambiguitatea se prelungeşte, de altfel, din vol. I, p. 299, unde *atributele în nominativ* exprimate prin numeral „ca substantiv" (*ora **14**, anul **2001**, maşina **313*** etc.) sunt tratate ca... *apoziții*.

5.1. Atribut **substantival** (substantival locuțional)

A. Realizat **cazual** (= caz_1):

(1) **Nominatival** (ASN[145]): *râul **Mureş,** doctorul **Popescu,** municipiul **Dej***[146];

(2) **Genitival** (ASG), cu sau fără *al* (*a, ai, ale*), realizat:

a. sintetic: *cartea **elevului**, şirul **aducerilor aminte**, o decizie a **decanatului***;

b. analitic (cu afixul proclitic *a*): *mama **a** trei **copii**, dorința **a** numeroşi **participanți***[147];

(3) **Datival** (ASD), realizat:

a. sintetic: *preot **deşteptării** noaste, cumnat **mamei** mele, înmânarea de premii **elevilor**...*;

b. analitic (cu afixul proclitic *a*): *mamă **a** trei **copii***[148];

(4) **Acuzatival** (ASA), realizat:

a. sintetic (Ac_1 al timpului, dar nu exclusiv): *statul **ore** în şir la coadă, şederea atâta **vreme** în străinătate, mersul **kilometri** pe jos*[149];

b. analitic (cu morfemul *pe*), având ca regent câteva substantive provenite de la verbe tranzitive ce-şi mențin regimul şi ca substantive: *ura (invidia, pizma) lui **pe Ion***[150];

(5) **Vocatival** (ASV), realizat exclusiv sintetic: *bade **Ioane**, nene **Iancule***[151].

B. Realizat **prepozițional** (caz_3):

(6) **Prepozițional** (ASP), indiferent de forma cazuală impusă[152], respectiv:

– $genitiv_3$ (sintetic sau analitic): *campania **împotriva fumatului**, decizia **împotriva a** trei **sportivi** indisciplinați*;

– $dativ_3$ (sintetic sau analitic): *o victorie **grație** bunei **pregătiri** (o reuşită **grație a** şapte **profesori***[153]);

---

[145] „Falsa apoziție".

[146] Aici s-ar încadra şi ceea ce GALR 2005, II, p. 601, numeşte atribut „nemarcat cazual" (*numirea acestui ins **ministru**, considerarea lui **parlamentar***). Având însă alt înțeles gramatical şi o anumită istorie generativă, ar putea fi mai substanțial argumentată funcția de element predicativ suplimentar.

[147] Tipul de realizare (sintetic *vs* analitic) nu este relevant şi de aceea nu se reflectă în nume.

[148] Eventual se pot da aici şi fenomenalizările cu *la* (*transmiterea de felicitări **la** toată **lumea** prezentă în sală*).

[149] Vezi, pentru ultimul exemplu, GALR 2005, II, p. 601 („substantiv în acuzativ neprepozițional"). Atributul acuzatival exterior acuzativului timpului provine dintr-un complement intern al unui verb intranzitiv prin substantivizarea acestuia: *a mers kilomeri pe jos* ⇨ *mersul kilometri pe jos*).

[150] Semnalat şi descris de Draşoveanu 1997, p. 79-82. În GALR 2005, II, această realizare substantivală nu este dată; în schimb, apare la cea pronominală (vezi p. 603).

[151] Vezi, pentru această realizare, ca o deviație de la ASN, Neamțu 1999, p. 48-49.

[152] Întrucât forma cazuală este aici nerelațională, acest rol revenind în exclusivitate prepoziției, calificativul „prepozițional" este relațional justificat. Pentru „rezerve", vezi Dimitriu 2002, p. 1352, nota 598; Constantinescu-Dobridor 1998, p. 168.

[153] Vezi, pentru acest exemplu şi interpretarea identică, Pană Dindelegan 2003, p. 14.

– acuzativ$_3$: *masă* ***de lemn***.

5.2. Atribut **pronominal**[154]:

A. Realizat **cazual** (= caz$_1$)[155]:

(1) **Genitival** (APG), cu sau fără *al (a, ai ale)*, realizat:

a. sintetic (inclusiv pronumele semiindependente *al* şi *cel*): *cartea* ***ei (lui, lor, celorlalți, oricăruia, dumneavoastră...)****, un prieten* ***al tuturor****, dorința* ***alor*** *mei, prietenul* ***celor*** *care..., duşmanii* ***celor*** *vinovați*;

b. analitic (cu afixul proclitic *a*): *stăpân* ***a toate*** *câte există*;

(2) **Datival** (APD), realizat:

a. sintetic: *prieten* ***nouă****, dorința-****i****, amintirea-****ți****, din parte-****mi***[156]*, duşman* ***celor*** *care..., prieten* ***alor*** *mei*;

b. analitic (cu afixul proclitic *a*): *domn* ***a tot*** *ce există*;

(3) **Acuzatival** (APA), exclusiv cu morfemul *pe*: *invidia (ura, pizma) lui* ***pe mine (pe tine, pe ceilalți, pe oricine...)***[157].

B. Realizat **prepozițional**:

(4) **Prepozițional** (APP):

a. în caz$_3$ (sintetic sau analitic)[158]: *oamenii* ***din fața lui****, o reuşită* ***grație vouă****, cadoul* ***de la tine****, discuția* ***cu ai*** *vecinului, nişte rude* ***de ale*** *soției, lupta* ***cu cei*** *care..., izbânda* ***grație a ceea*** *ce mi-ai dat, decizia* ***împotriva alor*** *tăi*;

b. în caz$_1$ (= dativ$_1$ posesiv) cu prepoziție: *prietenii* ***din juru-ți***[159].

5.3. Atribut **adjectival** (adjectival locuțional):

A. Realizat prin **acord** (caz$_2$ + gen$_2$ + număr$_2$):

(1) Atribut **adjectival**[160]: *carte* ***interesantă****,* ***orice*** *problemă, copilul* ***meu****, rană* ***sângerândă****, om* ***cinstit***.

B. Realizat **prepozițional**:

(2) Atribut **adjectival prepozițional:**

a. prepoziție + adjectiv pronominal posesiv (acuzativ$_2$): *maşina* ***din fața ta****, omenii* ***din jurul tău***[161];

---

[154] Statutul mai puțin clar al locuțiunilor pronominale şi ponderea nesemnificativă a acestora ne creează rezerve în privința unui atribut pronominal locuțional.

[155] Clasificarea este aceeaşi ca la atributul substantival, dar numărul subdiviziunilor este substanțial mai mic.

[156] Pronume (reflexive sau personale) atone în dativ posesiv adnominal. Potrivit GALR 2005, II, p. 441 şi urm., dativul posesiv adverbal (***mi****-ai văzut câinele,* ***își*** *aşteptă musafirii*) constituie o funcție extraatributivă, şi anume *complement posesiv.*

[157] Consemnat în GALR 2005, II, p. 603, ca realizare, dar încadrat la cel *prepozițional*, într-o formulare nu tocmai fericită („atribut pronominal în acuzativ cu prepoziție"), anulând în fapt distincția „*pe* «prepoziție» vs *pe* «morfem»".

[158] Mai puțin acuzativ$_3$ analitic.

[159] Vezi, pentru alte exemple (*gardul din fața-****mi****, câmpul de jur împrejuru-****i***), GALR 2005, II, p. 603, unde şi este numit ca atare (= „prepozițional").

[160] Numele relatemului (acordul) se deduce din numele adjectivului.

[161] Neconsemnat în GALR 2005, II.

b. prepoziție + adjectiv calificativ (nominativ$_2$): *plecarea ei* ***de mică***[162].

C. Realizat prin **aderență**:

(3) Atribut **adjectival locuțional**: *om* ***în stare*** *de crimă, o fată* ***de mai mare dragul****, înjurături* ***de mama focului****, invitați* ***care mai de care****...*[163].

5.4. Atribut **numeral**[164]**:**

I. Atribut numeral **substantival:**

A. Realizat **cazual** (= caz$_1$):

(1) **Nominatival:** *ora* ***zece****, anul* ***1907****, acceleratul* ***322***[165].

B. Realizat **prepozițional**:

(2) **Prepozițional**: *înmulțirea* ***cu trei***[166].

II. Atribut numeral **pronominal**:

A. Realizat **cazual** (= caz$_1$):

(3) **Genitival** (± *al*), inclusiv analitic: *părerile* ***amândurora****, premierea* ***primului****, plecarea* ***a trei*** *dintre ei*;

(4) **Datival,** inclusiv analitic: *acordarea de ajutoare* ***amândurora****, mamă* ***a trei*** *dintre ei*;

(5) **Acuzatival** (cu morfemul *pe*), exclusiv analitic: *invidia (ura, pizma)* ***pe amândoi (pe al doilea).***

B. Realizat **prepozițional** (= caz$_3$), inclusiv analitic:

(6) **Prepozițional**: *decizia* ***împotriva amândurora****, ura* ***împotriva a trei*** *dintre ei, câştigarea cupei* ***datorită amândurora****, victoria* ***grație a doi*** *dintre coechipieri, plecarea* ***cu al doilea****, supărarea* ***pe tustrei****.*

II. Atribut numeral **adjectival:**

A. Realizat prin **acord**:

(7) **Adjectival**: ***trei*** *băieți, clasa* ***a treia****,* ***câte două*** *fete.*

B. Realizat **prepozițional**:

(8) **Adjectival prepozițional**: *discuția* ***cu douăzeci de*** *elevi*[167].

III. Atribut numeral **adverbial**:

A. Realizat prin **aderență**:

(9) **Adverbial** (neprepozițional): *plecarea ei* ***de trei ori****, premierea lui* ***a treia oară****.*

---

[162] Neconsemnat în GALR 2005, II. În structuri de tipul ***astfel de*** *om,* ***astfel de*** *rochie*, date în GALR 2005, II, p. 595, la atributul adjectival, *de* este postpoziție, iar atributul este adverbial.

[163] În GALR 2005, II, nu apar asemenea fenomenalizări. Realizarea prin acord a atributului adjectival locuțional este foarte rară (*om* ***căzut în cap***) și, de altfel, structura este analizabilă.

[164] Din motivele arătate, vezi *supra,* **2.1.1.**, clasificarea atributului numeral este mai „stufoasă".

[165] Falsă apoziție.

[166] Vezi, pentru comportamentul substantival al acestor numerale, GALR 2005, I, p. 299.

[167] Potrivit tezei că numeralele cardinale „legate" de substantivul următor prin *de* au valoarea adjectivală, asemenea celor fără *de (zece elevi)*. În acest fel, *de* este o postpoziție cuplată cu numeralul din stânga şi, prin această calitate, nu impune caz, acesta realizându-se prin acord. Dimpotrivă, dacă *de* este prepoziție propriu-zisă, cuplată cu substantivul, numeralul are valoare pronominală, este (în situația dată) în acuzativ$_3$ şi are funcția de atribut numeral pronominal prepozițional. Vezi, pentru această interpretare, Draşoveanu 1997, p. 35-55.

B. Realizat **prepozițional:**

(10) **Adverbial prepozițional:** *sancționarea lui* ***pentru a patra oară***.

5.5. Atribut **verbal** (verbal locuțional):

A. Realizat **modal** (prin afixul modal enclitic sau proclitic):

(1) Atribut **gerunzial** (locuțional): *turiști* ***rătăcind*** *prin ceață, fată* ***luând-o razna***;

(2) Atribut **infinitival** (locuțional): *vine vremea* ***a pricepe*** *că...* ***(a ne da seama*** *că...)*[168].

B. Realizat **prepozițional**:

(3) Atribut **infinitival** (locuțional) **prepozițional:** *dorința* ***de a progreasa***, *pregătirea* ***pentru a face*** *din prune țuică, imposibilitatea* ***de a-și aduce aminte***;

(4) Atribut «supinal» (locuțional) **prepozițional**: *mașină* ***de scris***, *loc* ***de dat socoteală*** *pentru...*

C. Realizat prin **acord**:

(5) Atribut **participial** (locuțional): *elevi* ***premiați*** *pentru..., individ* ***băgat în seamă*** *(de către...)*.

5.4. Atribut **adverbial** (adverbial locuțional):

A. Realizat prin **aderență**:

(1) Atribut **adverbial** (neprepozițional)[169]: *sculatul* ***devreme***, *mersul* ***alene***, *scoaterea lui* ***afară*** *(din clasă)*;

(2) Atribut **adverbial locuțional** (neprepozițional): *oamenii* ***din jur***, *mașina* ***din față***, *învățatul* ***zi de zi***, *oprirea* ***din când în când***.

B. Realizat **prepozițional**:

(3) Atribut **adverbial prepozițional**: *ziua* ***de ieri***, ***astfel de*** *oameni, pragul* ***de sus***, *cei* ***de afară***;

(4) Atribut **adverbial locuțional prepozițional**: *oamenii* ***de peste tot.***

5.5. Atribut **interjecțional**[170]:

A. Realizat prin **aderență**:

(1) Atribut **interjecțional**: ***halal*** *prieten, o căruță* ***zdronca-zdronca***, *o fetiță* ***he-he-he***.

B. Realizat **prepozițional**:

(2) Atribut **interjecțional prepozițional**: *un om* ***ca vai de el (ca vai de mama lui)***.

---

[168] Pentru lipsa calificativului „neprepozițional”, vezi *supra,* **4.6.1.**, *OBSERVAȚIE.*

[169] Întrucât, de regulă, „neprepozițional” și „aderent” sunt termeni utilizați în sinonimie, calificativul „neprepozițional”, ca ultim termen al numelui, poate fi folosit facultativ.

[170] Nu inventariem și un atribut interjecțional locuțional, întrucât asemenea locuțiuni apar „fie ca niște secvențe incidente, fie ca enunțuri independente” (GALR 2005, I, p. 662).

BIBLIOGRAFIE

Avram 1986 = Mioara Avram, *Gramatica pentru toți*, Bucureşti.

Bejan 1995 = Dumitru Bejan, *Gramatica limbii române. Compendiu*, Cluj, Editura Echinox.

Constantinescu-Dobridor 1998 = Gh. Constantinescu-Dobridor, *Sintaxa limbii române.* Ediția a II-a revăzută, Bucureşti, Editura Ştiințifică.

Coseriu 1978 = Eugenio Coseriu, *Gramatica, Semántica, Universales. Estudios de lingüistica* funcional, Madrid.

Dimitriu 2002 = Corneliu Dimitriu, *Tratat de gramatică a limbii române,* II. *Sintaxa,* [Iaşi], Institutul European.

Draşoveanu 1961 = D. D. Draşoveanu, *Probleme de sintaxă ridicate de „Revista de pedagogie" pe marginea volumului „Analize gramaticale şi stilistice",* în CL, VI, nr. 2, p. 429-437.

Draşoveanu 1969a = D. D. Draşoveanu, *O clasificare a cazurilor cu aplicare în problema* posesivelor, în CL, XIV, nr. 1, p. 77-81.

Draşoveanu 1969b = D. D. Draşoveanu, *Legături sintactice de la stânga la dreapta,* în CL, XIV, nr. 2, p. 241-246.

Draşoveanu 1973 = D. D. Draşoveanu, *Sintagma „verb + adjectiv"– o certitudine?,* în CL, XVIII, nr. 2, p. 265-277.

Draşoveanu 1978 = D. D. Draşoveanu, *De la morfemul PE la un sistem al determinanților* substantivului, în vol. *Probleme de sintaxă*, Cluj-Napoca, p. 11-32.

Draşoveanu 1982 = D. D. Draşoveanu, *Nominativul şi acuzativul – schițe şi adnotări,* în CL, XXVII, nr. 1, p. 37-46.

Draşoveanu 1988a = D. D. Draşoveanu, *Morfemul PE vs. prepoziția PE,* în StUBB, Philologia, XXXIII, fasc. 1, p. 71-75.

Draşoveanu 1988b = D. D. Draşoveanu, *Propoziții CONTRASE şi propoziții ABREVIATE. I,* în CL, XXXIII, nr. 1, p. 35-47.

Draşoveanu 1989 = D. D. Draşoveanu, *Propoziții CONTRASE şi propoziții ABREVIATE,* în CL, XXXIII, nr. 2, p. 123-134.

Draşoveanu 1997 = D. D. Draşoveanu, *Teze şi antiteze în sintaxa limbii române,* [Cluj-Napoca], Editura Clusium.

DSL 1997 = *Dicționar general de ştiințe. Ştiințe ale limbii,* Bucureşti, Editura Ştiințifică.

Felecan 2002 = Nicolae Felecan, *Sintaxa limbii române. Teorie. Sistem. Construcție,* Cluj-Napoca, Editura Dacia.

GALR 2005, I, II = *Gramatica limbii române,* I. *Cuvântul,* II. *Enunțul,* Bucureşti, Editura Academiei Române.

Găitănaru 1993 = Ştefan Găitănaru, *Numeralul în limba română*. *Studiu descriptiv şi istoric,* [Piteşti], Editura Calende.

GLR 1963, I, II = *Gramatica limbii române*, vol. I şi II. Ediția a II-a revăzută şi adăugită, Bucureşti, Editura Academiei R.S.R.

Gruiță 1987 = G. Gruiță, *Contribuții la studiul numeralului românesc,* în CL, XXXII, nr. 1, p. 2-27.

Guțu Romalo 1968 = Valeria Guțu Romalo, *Morfologia structurală a limbii române,* Bucureşti, Editura Academiei R.S.R.

Guțu Romalo 1973 = Valeria Guțu Romalo, *Sintaxa limbii române. Probleme şi interpretări,* Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică.

Guțu Romalo 2005 = Valeria Guțu Romalo, *Aspecte ale evoluției limbii române,* Bucureşti, Humanitas Educațional.

Irimia 2000 = Dumitru Irimia, *Gramatica limbii române,* [Iaşi], Editura Polirom.

LRC 1985 = *Limba română contemporană*. Ediția a II-a, vol. I (sub coord. acad. I. Coteanu), Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică.

Neamțu 1986 = G. G. Neamțu, *Predicatul în limba română. O reconsiderare a predicatului nominal,* București, Editura Științifică și Enciclopedică.
Neamțu 1998 = G. G. Neamțu, *Segmente morfematice conjuncționale în flexiunea verbală analitică,* în SCL, XLIX, nr. 1–2, p. 217-225.
Neamțu 1999 = G. G. Neamțu, *Teoria și practica analizei gramaticale,* Cluj-Napoca, Editura Excelsior.
Neamțu 2001 = G. G. Neamțu, *Forme verbale nepersonale – sensuri noționale sau calificative?,* în StUBB, Philologia, XLVI, fasc. 3, p. 71-79.
Neamțu 2004 = G. G. Neamțu, *Observații pe marginea grupării „prepoziție + adjectiv" în română,* în „Conviețuirea" (Együttélés), Seghedin, nr. 1–4, p. 141-148.
Neamțu 2006 = G. G. Neamțu, *Observations sur le statut morphologique du participe et du „supin" en roumain,* în StUBB, LI, fasc. 2, p. 13-29.
Nica 1988 = Dumitru Nica, *Teoria părților de vorbire. Cu aplicații la adverb,* Iași, Editura Junimea.
Pană Dindelegan 1994 = Gabriela Pană Dindelegan, *Teorie și analiză gramaticală.* Ediția a II-a, București, Editura Coresi.
Pană Dindelegan 2003 = Gabriela Pană Dindelegan, *Elemente de gramatică. Dificultăți, controverse, noi interpretări,* [București], Editura Humanitas Educațional.
SINTEZE 1984 = *Sinteze de limba română.* Ediția a III-a revăzută și din nou îmbogățită, coordonator Theodor Hristea, București, Editura Albatros.
SMLRC 1967 = Iorgu Iordan, Valeria Guțu Romalo, Alexandru Niculescu, *Structura morfologică a limbii române contemporane,* București, Editura Științifică.
Șerban 1970 = Vasile Șerban, *Sintaxa limbii române* (curs practic). Ediția a II-a revizuită și completată, București.

A CATEGORIAL-RELATIONAL CLASSIFICATION OF THE ATTRIBUTE IN ROMANIAN. ANNOTATED (*Abstract*)

In this study, the author achieves an exhaustive and coherent description of the attribute in the Romanian language, according to two (sub)criteria, which act in compulsory succession: *a. categorial* or morphological (= class of words through which the attribute is expressed); *b. relational* or syntactical (means of subordination for the attribute). According to the first sub-criterion, the author describes, along with the set of attributes unanimously accepted, a *numeral* attribute, an *interjectional* attribute, a "noun" attribute and *locution* subdivisions of the main types of attributes (expressed by nouns, adjectives, verbs, adverbs). The second sub criterion, the relational one, is extended from the attributes expressed by nouns and pronouns to all the others (expressed by adjectives, verbs, numerals, adverbs), thus obtaining as members of the classification only formations in *-al* ('nominatival', 'prepozițional', infinitival' etc.). The last term in the extended name of the attribute refers one way or the other to the name of the "relatem" (= mode of subordination), which is only one each time. The terminal of the classification (= whole inventory of relational and categorial types of attributes in Romanian) is a unitary one, terminologically standardized, and therefore it significantly diminishes the equivoques, the inappropriate and redundant elements.

Universitatea „Babeș-Bolyai"
Facultatea de Litere
Cluj-Napoca, str. Horea, 31